

LEDEN / ÚNOR 2020

ROMANOVODI

ROMSKÁ DUŠE | CENA 20KČ

**NICOLE
TAUBINGER**

**MICHAELA
IŠTOK
AHONEN**

ROZHOVORY

**ROMOVÉ
POMÁHAJÍ
V DOBĚ
PANDEMIE**

**DĚTI
S BOLAVOU
DUŠÍ**

PTÁČATA

POTŘEBUJETE DOUČOVÁNÍ, VZDĚLÁVACÍ KURZ NEBO HLEDÁTE STÁŽ?

**ROMSKÝ STIPENDIJNÍ PROGRAM PRO STUDENTY
NENÍ JEN O STIPENDIU!**

POMŮŽEME VÁM

**Více se dozvíte na WWW.ROMSKASTIPENDIA.CZ
nebo na doucovani@romea.cz
a +420 257 329 667**

**STIPENDIUM PRO ROMSKÉ STUDENTY A STUDENTKY
STŘEDNÍCH, VYŠŠÍCH ODBORNÝCH A VYSOKÝCH
ŠKOL (STIPENDIUM ORGANIZACE ROMEA).**

Chcete mít přehled o novinkách v politice, společnosti a kultuře?

ZAJÍMÁ VÁS ROMSKÁ TÉMATIKA?

Nespokojíte se s povrchní a manipulativní žurnalistikou, stojíte o ověřené zprávy a vyvážený pohled na palčivé společenské otázky?

PŘEDPLAŤTE SI ROMANO VOĎI!

Časopis pravidelně přináší rozhovory, reportáže a profily výrazných osobností, fundované analýzy aktuálních společenských témat, upoutávky a tipy na kulturní události, které stojí za pozornost, i přehledové studie, průřezy a ohlédnutí v čase.

**OBJEDNEJTE SI ROČNÍ PŘEDPLATNÉ NA ADRESE:
www.romanovodi.cz - za 200 Kč**

facebook.com/romanovodi, facebook.com/sdruzeniromea

Víte-li o vhodném stánku, knihovně, instituci, knihkupectví, kulturním centru či jiném veřejném prostoru, na jehož polici by nemělo ROMANO VOĎI chybět, prosíme, kontaktujte redakci na romano.vodi@romea.cz. Zároveň vyzýváme potenciální zájemce o externí spolupráci – žurnalisty a fotografy – aby posílali své náměty a tipy na romano.vodi@romea.cz.

EDITORIAL

Koho by napadlo, že první číslo letošního roku bude vycházet v tak nečekané a složité době. Samozřejmě: nikoho. Pandemie zasáhla do běžného fungování každého z nás, institucí i firem, států i ekonomik a nemilosrdně odhalila slabá místa člověka – lidské zdraví a křehkost vzájemných souvislostí, na kterých fungují jeho společnosti. Nic nového pod sluncem – a přesto, jako bychom se teprve rozkoukávali z dlouhého spánku.

Pravda, ne všichni. Téměř okamžitě se do pomoci potřebným pustila spousta lidí, a zatímco vláda nejistě prohlašovala, že ochranné prostředky „nejsou, ale budou“, „za několik dní“ a „děláme na tom“, začali šít a distribuovat roušky sami. Jak a proč se přidali, nám přiblížili i někteří Romové, kterých mezi nimi rozhodně není málo; jak může nemoc COVID-19 probíhat a jak to vypadá v zemi, kde se její šíření vymklo kontrole, popsala ve své „zprávě z New Yorku“ Petra Gelbart.

O lidské křehkosti ví své i umělkyně Nicole Taubinger, která přijala naše pozvání k rozhovoru. Ať už díky vězňům z letského tábora, které vyhledávala, se kterými hovořila spolu s Paulem Polanskym a díky kterým se náhodou dozvěděla i o osudu vlastní rodiny, nebo své tvorbě z plastu, kterou dlouhodobě upozorňuje na jeho ekologické dopady.

A protože si v dvojčísle můžeme dopřát více prostoru, připravili jsme i další rozhovor, ve kterém představujeme grafickou designérku Michaelu Ištok Ahonen, a v rubrice Profil pak mladou naději tanečního sportu Lauru Horváthovou.

Zblízka jsme se podívali na psychologickou péči pro děti v dětských domovech, na plány ministryně práce a sociálních věcí na změny v systému dávek na bydlení, na nově vznikající Centrum Romů a Sintů v Praze nebo na závěrečnou sérii časosběrného dokumentu Ptáčata o dětech z brněnského gheta.

Pevné zdraví a hodně sil v nelehké době, milí čtenáři!

JANA BAUDYŠOVÁ
šéfredaktorka

RV 1-2/2020

- 3** Obsah / Editorial
- 4 - 7** Romové chtěli na hrůzy holokaustu zapomenout
Rozhovor s Nicole Taubinger
Rena Horvátová
- 8** Komu chce pomoci ministryně?
Komentář
Lenka Španihelová
- 9** Když na pracáku není práce
Den na periferii
Stanislava Ondová
- 10 - 12** Děti s bolavou duší
Pod povrchem
Lukáš Kotlár
- 13** Nepřehlédněte
Děje se
Redakce
- 14** Romové pomáhají (nejen) v době viru z Wu-chanu
Aktuálně
Jana Baudyšová
- 15** Zpráva ze zavíraného New Yorku
Aktuálně
Petra Gelbart
- 16 - 19** Žiju tancem a na tom se nic nezmění / Le khelibnaha dživav u nič aver na kamav
Profil Laury Horváthové
Květoslava Podhradská
- 20 - 21** Centrum Romů a Sintů v Praze / O Centrumos perdal o Roma the o Sinti Prahate
Zblízka
Muzeum romské kultury
- 22 - 23** Z Bratislavy do Helsinek (a zpět)
Rozhovor s Michaelou Ištok Ahonen
Jana Baudyšová
- 24 - 26** Kam doskáče ptáče z gheta
Kultura
Alena Scheinostová

Přední obálka: Nicole Taubinger – Sundávání vánočního stromu, plastový odpad, 2018 (foto: Kamil Tili), zadní obálka: Věra Horváthová a Pavlína Matiová šijí roušky potřebným (foto: Lukáš Houdek)

Číslo: 1-2 / 2020 Ročník: XVII Cena: 20 Kč	Adresa redakce: ROME A, o. p. s. Korunní 127, 130 00 Praha 3 Tel. 257 329 667, 257 322 987 E-mail: romanovodi@romea.cz www.romanovodi.cz www.romeaops.cz	Korektury romského jazyka: Lada Víková
Vydavatel: ROME A, o. p. s. Žitná 49 110 00, Praha 1 IČO: 266 13 573	Šéfredaktorka: Jana Baudyšová	Grafika: Bantu Design s. r. o.
Vychází za podpory Ministerstva kultury ČR.	Editor: Zdeněk Ryšavý	Inzerce: Zdeněk Ryšavý
Redakce: Renata Berková, Tomáš Bystrý, Rena Horvátová, František Bikár, Stanislava Ondová, Zdeněk Ryšavý, Kristina Dienstbierová, Lenka Jandáková	Jazykové korektury: Lenka Jandáková	Předplatné: romanovodi@romea.cz
	Příklad do romského jazyka: Eva Danišová	Osvit a tisk: Studio WINTER, s. r. o.
		Distribuce: Dub, s. r. o.
		Periodicitu magazínu: 10x ročně
		Registrační číslo MK ČR: E 14163

ROMOVÉ CHTĚLI NA HRŮZY HOLOKAUSTU ZAPOMENOUT

Rena Horvátová / Foto: Iwan Seiko

S Paulem Polanskym vyhledávala v 90. letech přeživší letského tábora a dozvěděla se tak i o osudu své rodiny. Dnes se mimo jiné věnuje tvorbě šperků. Na zlato a stříbro ale zapomeňte, **Nicole Taubinger** tvoří výhradně z plastového odpadu, který nachází v ekodvorech nebo v kontejnerech a zviditelňuje ho novými kontexty.

Jak vůbec došlo ke spolupráci se spisovatelem Paulem Polanskym?

Úplnou náhodou. Po dokončení studia na anglickém institutu v Heidelbergu jsem se tehdy po druhé přestěhovala z Německa do Prahy a strávila nějaký čas v domácnosti tety Bártové. O tom, že její manžel Miroslav Bárta natočil film o Letech, jsem už věděla. A jednou večer ji navštívil i v Praze žijící publicista Markus Pape společně s americkým spisovatelem Paulem Polanskym. Paul si ten večer postěžoval, že mu na poslední chvíli odpadl kolega, aktivista Lubomír Zubák, který doposud zapisoval svědectví, a nemůže nikoho tak narychlo sehnat. Chtěl pokračovat ve vyhledávání bývalých romských vězňů a zapisovat s nimi výpovědi o tom, co během války prožili. A pak ho napadlo, zda bych pro něj nemohla tlumočit já. Byla jsem nadšená a hned souhlasila. V Praze jsem si pak prodloužila pobyt o pár měsíců a začala s Paulem cestovat po republice a přeživší Romy cíleně vyhledávat.

Jak jste je vyhledávali? To muselo být složité.

Disponovali jsme seznamem, už starším, kde byla uvedena jména a adresy bývalých vězňů, které jsme chtěli zkontaktovat. Nebylo to vždy jednoduché, vzpomínám si, že jsem někdy po večerech chodila do místních hospod a ráno do škol nebo na úřady, kde jsem pátrala po lidech ze seznamu. Někdy nám to trvalo i hodiny, než jsme se posunuli z místa, byla to opravdu mravenčí práce. Často jsme museli i cestovat po různých koutech republiky. A když jsme ty lidi nakonec našli, tak nám často ani nevěřili nebo nepochopili, co po nich chceme a proč se je na to, co prožili, vůbec ptáme. Bylo pro ně těžké o tom mluvit, vracet se do minulosti, vyprávět o místě, kde vládly kruté podmínky a kde přišli o své blízké. Ale našli se i tací, kteří mluvili spontánně a rychle, někteří z nich se zasekli a už nepokračovali, plakali... Bylo jich mnoho, už si ani nepamatují kolik přesně, desítky. Moje úloha byla s nimi vést rozhovor a zapisovat osobní výpovědi. Když byly příběhy zapsané, překládala jsem je do angličtiny. O několik let později jsem se znovu zapojila do podobného projektu, který vedl izraelský badatel holokaustu Nathan Beyrak, který využíval metodu

orální historie, osobní vzpomínky přeživších pro Holocaust Muzeum ve Washingtonu. Dělal jsem mu tlumočníci. Ředitelka Muzea romské kultury v Brně Jana Horváthová tenkrát rozhovory se dvěma dalšími historičkami natáčela.

Jaké to pro vás tehdy bylo, když jste vyzpovídávala lidi, kteří si prošli hrůzami druhé světové války na vlastní kůži?

Velmi intenzivní. A začalo to být o to intenzivnější, když jsem zjistila, že přeživší nemluví jen o sobě, ale i o mé rodině, tedy lidech, které v tu dobu poznali v koncentračním táboře. To bylo opravdu šokující. Z výpovědí poté vznikla kniha Paula Polanského Tíživé mlčení.

To, že část vaší rodiny z matčiny strany byla poznamenána válkou, jste do té doby netušila?

Maminka je česko-romského původu a už od dětství jsem věděla, že velká část její romské rodiny si prošla koncentračním táborem. Netušila jsem v tu dobu, že se někteří dostali nejdříve do koncentračního tábora v Letech u Písku a pak je převezli i do dalších táborů. Maminka se narodila v den, kdy skončila válka, a dostala jméno Miroslava – tedy sláva míru.

Čím si dnes vysvětlujete, že přeživší Romové byli přesvědčeni o tom, že jim nikdo nebude věřit, a že to, co prožili, v sobě musí potlačit?

Určitě to souvisí se sociálním postavením Romů ve společnosti, které je přeci

jenom oproti Židům rozdílné. Musíme brát v potaz, že Židé jsou početnější a na rozdíl od Romů měli možnost se k holokaustu hlásit už hned po válce. Z vlastní zkušenosti s Romy, kteří si holokaustem prošli, cítím, že chtěli jediné – navždy zapomenout.

Němci přiznali vinu a odpovědnost za druhou světovou válku. Jak jste to jako běžná občanka vnímala?

Narodila jsem se v západní společnosti a nemyslím si, že by běžný Němec měl větší zájem vypořádat se s minulostí než třeba Čech. Šlo spíše o různé okolnosti, které k tomu Němce dotlačily, jako třeba ekonomické, společenské a sociální. Na školách jsme se třeba o holokaustu učili opravdu hodně, ale výrazněji byl zmiňován ten židovský. O Romech a o ostatních poznamenaných skupinách se mluvílo pramálo, bohužel.

Kdy jste se dozvěděla, že i ve vás koloje romská krev?

Věděla jsem to poměrně brzy, protože babička k nám do Německa jezdila a často vyprávěla o svém dětství. Třeba o tom, jak přes léto s rodinou kočovali. Vyprávěla, jak se vždycky někde zastavili, děti si nasbíraly lesní ovoce a pak se zase všichni vydali o vesnici dál. Opravdu mě to fascinovalo a připadalo mi, že babička, která za námi jezdí z Česka, musí být strašně exotická a úplně jiná než všechny ty německé babičky, které jsem potkávala. Uměla krásně vyprávět. Jako jedináček jsem pokaždé měla pocit, že rodina a zázemí je víc v Brně než v Německu.

Učila vás babička i romsky?

Romsky nemluví, neměl mě to kdo naučit, maminka je ze smíšeného manželství a romštinu už neovládala a teta a strýcové také ne. Česky na mě mluvila od dětství, táta taky, ale už méně, byl inženýr a letec, po večerech pořád něco opravoval a přes víkend většinou létal. Když mi bylo pět, rodiče se rozvedli, a přestože na mě mamka i nadále mluvila dvojjazyčně, já už jsem česky mluvit nechtěla. V tu dobu jsem řešila otázku identity, kam vlastně patřím, do toho rozvod rodičů, další stěhování, takže jsem češtinu bojkotovala, ale

NICOLE TAUBINGER (1972)

se narodila v Mnichově, vystudovala šperk a kov na University of Oregon v USA. Dnes působí jako umělkyně a šperkařka. V posledních sedmi letech se zaměřuje především na práci s plastovým odpadem.

Foto: Tomáš Benda

máma to nevzdávala. Věděla, že se jednou k češtině zase vrátím a budu za ni nakonec i ráda. Ostatně hodila se mi, když jsem jezdila za rodinou do Brna a taky do Modry na Slovensku, kde žila má druhá babička.

Pocházíte z rodiny, kde se mísí hned několik kultur. Jak vlastně došlo k tomu, že se maminka přestěhovala zrovna do Německa?

Maminka se provdala za mého tatínka, který byl po svém tatínkovi Němec. Dědeček pocházel z německé rodiny, která žila již osm set let na dnešním slovenském a maďarském území, a už od doby po válce žil v Mnichově. Takže ve stejné době, kdy druzí emigrovali, rodiče se přestěhovali do Německa legálně. Proto jsme mohli jezdit do Česka za rodinou bez komplikací. Začátky v nové zemi nebyly pro rodiče jednoduché, ale máma vystudovala chemii a sport s defektologií jako nástavbou a ve svém oboru působila i v Bavorsku. Když mi byly tři, zakotvili jsme v malé vesničce přímo u Starnberského jezera, kde rodiče založili a provozovali první windsurfin-govou školu v Evropě. Můj tatínek krátce předtím postavil první windsurfin-govou plachetnici ze dřeva podle návrhu, který mu ukázal jeho kamarád v jednom americkém časopisu. Windsurfin-gu se oba rodiče věnovali taky závodně, maminka, gymnaziální učitelka tělocviku, vyhrála

v roce 1974 první místo na mistrovství v Bavorsku a také na Bahama cupu.

Jakým způsobem reflektujete identitu a řekněme národnostní, etnické citění?

Otázkou je, proč je vůbec identita pro člověka důležitá. Přestože se každý ve své podstatě a identitě od druhého liší, cítí zároveň nutnost začlenit se do skupiny, kde podlehne určitému řádu, který je pro něj jakýmsi pocitem jistoty. Tento fenomén spojený s etnicitou či národností je v podstatě silnější ve starých než v nových kulturách. Čím jsem starší, otázka vlastní identity se zakládá na tom, čemu se věnuji, o čem přemýšlím a jak se chovám. Kdybych se mohla rozhodnout, kam bych chtěla patřit, tak by to byla skupina lidí, která přemýšlí podobně jako já. Etnikum nebo národnost u mě nehrají žádnou roli.

Vystudovala jste umělecké šperkařství, ale zpočátku nic nenasvědčovalo tomu, že byste se jednou měla umění věnovat. Jak k tomu došlo?

Nejprve jsem studovala kulturní antropologii, ale po roce jsem si prošla krizí a psychicky jsem na tom nebyla zrovna nejlépe, tak jsem po škole začala chodit do Craft Centre, které bylo přímo na našem kampusu. Tam vznikly moje první

práce z keramiky a mědi. Záhy jsem zjistila, že v centru trávím víc času než ve škole, a začala jsem pochybovat, zda chci v antropologii pokračovat. Abych si udělala v hlavě jasno, rozhodla jsem se odcestovat jako dobrovolnice jedné neziskovky na půl roku do Mexika. Po návratu jsem se pevně rozhodla, že se vrátím k tomu, co jsem jako dítě dělala nejraději, tedy k malování a tvoření. Díky střední škole zaměřené na umění a design jsem měla na co navazovat.

Pracovala jste s drahými kovy, ale dnes materiál pro svá díla nacházíte v odpadu. Co vás k tomu přimělo?

Před sedmi lety jsem se k plastům dostala v Chorvatsku přes svého expřítele. I on byl umělec a některá svá díla vytvářel ze dřeva v kombinaci s plastovým odpadem. Zaujalo mě to natolik, že jsem se začala zajímat, kde materiál pro svou tvorbu bere. Nacházel ho na plážích, které nebyly vyčištěné pro turisty. Na jedné z nich jsme skutečně našli hromady odpadu. Nějaké kousky jsme posbírali a i já začala tvořit z materiálu, který většinou končí v odpadu. Zprvu mi šlo o materiál jako takový, který je tvárný, různorodý a barevný. A tak začala vznikat moje první díla z plastu, především šperky a instalace. Začala jsem chodit po ekodvorech a zjistila, v jakém maléru si tu vlastně žijeme.

A to jste dřív netušila?

To víte, že ano, na internetu a v médiích bylo na přílišné nadužívání plastů upozorňováno, ale vidět to na vlastní oči byla tehdy síla.

Jak moc je náročné zpracovat plast oproti třeba stříbru?

To záleží na technice. S každým materiálem se dá pracovat různě. Základy šperkařské práce nejsou jednoduché, klasické šperkařství obnáší široké technické porozumění a precizní aplikaci. Oproti mé práci s kovem je po technické stránce mnohem jednodušší. I proto, že často ponechávám plastové předměty záměrně ve svém původním stavu, abych je zviditelnila takové, jaké ve skutečnosti jsou, zpracovávám nejen téma uměleckého šperku, ale i volné umění. Zčásti proto, že intenzivní technický dril, hlavně preciznost, může v kreativním růstu bránit.

V Muzeu romské kultury v Brně jste vedla tvořivou dílnu, kde děti mohly z tradičních i netradičních materiálů tvořit šperky. Podařilo se vám v nich probudit zvědavost a zvýšit povědomí o dopadu plastu?

V muzeu jsem zatím vedla dva workshopy. Dětské zvědavosti a nadšení nemohu jako dospělá konkurovat. Od dětí se učím být víc bezprostřední, hravější a nezáměrná. Když dáte dětem klacky a přírodní barvy nebo plasty, budou vděčné a velmi rychle něco vytvoří. Musíme si uvědomit, že problém tvoříme my, kteří jsme si zvykli na určité věci, a jsme plně zodpovědní za to, jaký dopad má na naši planetu právě plast.

Má vůbec umělec moc upozornit na nadužívání plastů?

Samozřejmě. Zvolila jsem si práci s plastovým odpadem, stal se mým hlavním komunikačním prostředkem, takže na tuto problematiku a ekologickou zátěž skrze svá díla upozorňuji dlouhodobě.

V supermarketu ještě pořád prodávají třeba okurky zabalené do igelitu. Co to ve vás vyvolává?

Zbytečnost. Ale je to i tím, že jsem v podstatě minimalistka. Velká část naší

společnosti si pamatuje na dobu, kdy jsme si vystačili s daleko méně věcmi a nebyl to pro nás žádný problém. Dnešní doba je založená na zveličování situací, na lži a plýtvání. Odpad je dokonalý prostředek, na kterém se dá vypo-zorovat, jak se lidské chování zviditelňuje a manifestuje.

Je nějaký rozdíl ve vnímání recyklačního umění v Německu a v Česku?

Za posledních pět let se vnímání nadměrného užívání plastu změnilo k lepšímu a čím dál víc umělců v Česku už s odpadem pracuje. V Německu začala recyklace v podstatě dřív. Ale vždy je nutné si zjistit, jak velká je materiální spotřeba v konkrétní zemi. Idealizovat si společnost, která má lépe vyvinutou „recyklační kulturu“, ale zároveň i delší dobu plýtvá, není v pořádku. Dnes je tato problematika univerzální, ale je vždy potřeba se zaměřit především na specifickou spotřebu a ne na to, kdo má hezčí kontejnery.

Zmiňovala jste, že na plastu vás baví především barevnost, je to něco, co vychází z vašeho romství?

Vzpomínám si, že maminka se vždy oblékala velmi moderně a barevně a na bavorských vesnicích působila exoticky. Někdy vybočovala vedle žen oděných do tradičních bavorských šatů tak viditelně, že jsem se za ni občas i styděla. Ale nemyslím si, že by to souviselo

s romstvím. Později pro mě byla obrovskou inspirací a pak jsem i já zjistila, že se začínám oblékat velmi barevně. Obzvláště v posledních letech. Výraznými barvami jsem i dnes obklopena ve svém ateliéru a zjišťuji, že mi dělají dobře a cítím se mezi nimi živá.

Podstatnou část života jste prožila v Německu, přesto vás to táhlo zpátky do Česka – ke kořenům. Proč?

Souviselo to s tím, že jsem do Česka pravidelně jezdila už za komunismu. Měla jsem tak možnost poznat zemi a upevnit si i své vazby k rodině. Když mi bylo osmnáct, vzal mě táta poprvé do Prahy a já se do stověžatého města zamilovala. Věděla jsem, že v Praze chci jednou žít, a to se mi taky za pár let povedlo.

Jak snášíte stereotypy o Romech? Změnil se váš postoj poté, co jste zjistila, jak velká část rodiny si prošla bezprávím během války?

Můj postoj se o tolik nezměnil, stereotypy jsem nikdy neměla ráda. Během cestování jsem je vyzorovala prakticky všude, kde jsem strávila delší dobu. Když narazím na podobnou situaci dnes, omezím s těmi lidmi kontakt a přestanou mě zajímat. Což mi připomíná rozhovor se zpěvákem Lou Reedem, který jsem kdysi slyšela a ve kterém řekl, že pracovat s idiotem je jako řídit auto, kterému chybí jedno kolo. ●

KOMU CHCE POMOCI MINISTRYNĚ?

Lenka Španihelová / Foto: archiv autorky

Tisíce osob ohrožených ztrátou bydlení, navyšování počtu dětí odebíraných z rodin a zhoršení kvality života u řady osob, které potřebují od státu podporu nejvíce.

To jsou pravděpodobné dopady případné realizace návrhu ministryně práce a sociálních věcí Jany Maláčové na přísnější systém dávek na bydlení. Dvě dosud dostupné dávky na bydlení (příspěvek a doplatek na bydlení) by se v rámci těchto opatření měly sloučit v jednu. Příspěvek na bydlení je dávka, která má zajistit udržení rodin se středními a nižšími příjmy v přiměřeném bydlení v bytech. Doplatek na bydlení je pak dávkou v hmotné nouzi, který je poskytován jako krizová pomoc.

Současně se sloučením pod jednu dávku (přídavek na bydlení) by se razantně zvýšil práh dosažení této dávky. O finanční pomoc na bydlení by například přišli lidé bydlící v nevyhovujících bytech, rodiče dětí s vysokým počtem zameškaných hodin ve škole nebo lidé, kteří nebudou aktivní při hledání zaměstnání a nebudou spolupracovat s úřadem práce.

Navrhovaná opatření by se dotkla osob, které nejvíce vyžadují podporu, o kterou by v nové situaci přišly. Do platební neschopnosti by se mohli dostat klienti azylových domů nebo rodiny v hmotné nouzi žijící na ubytovnách. Zároveň by bylo velmi obtížné přesunout tyto rodiny do komerčního bydlení. Rodina totiž v takové situaci první měsíce po nastěhování nebude dostávat přídavek odpovídající novému nájemnému, ale přídavek odpovídající dávce, kterou dostávala v původním ubytování.

Ministryně Maláčová hovoří o tomto záměru jako o boji s chudobou a zneužíváním dávkového systému. Zmiňovaná opatření však spíše mohou uvrhnout řadu lidí do ještě větší nouze. Co asi nejvíce bije do očí, je již zmíněné odebrání přídavku na bydlení rodičům v návaznosti na školní docházku jejich dětí. Konkrétně by toto opatření hrozilo v situaci, kdy dítě zamešká více než sto hodin. Toto opatření v sobě zrcadlí naprosté nepochopení úlohy státu a zároveň absenci porozumění lidem v nouzi. Je poměrně evidentní, což přiznává i ministryně, že bez adekvátního řešení dostupnosti bydlení se situace k lepšímu neposune. Jeví se tedy jako nepochopitelné trestat rodiče a jejich

děti za to, že stát nezvládá svou funkci v otázce koordinace dostupného/sociálního bydlení. Přitom mezi adekvátním bydlením a školní úspěšností je přímá úměra a ona úspěšnost v sobě zahrnuje právě i problematiku školní docházky obecně.

Situace rodin žijících v sociálním vyloučení s sebou nese ohromné zatížení spojené s řešením každodenních nejistot. V řadě případů se toto týká právě oblasti bydlení. Pokud například matka samoživitelka má nad sebou neustálou hrozbu ztráty bydlení, denní starosti je obstarat pro rodinu základní potraviny, oblečení pro děti a musí řešit další situace s tím spojené, může někdy dohled nad školní docházkou dětí mít nižší prioritu. Roli rovněž může hrát i vyžadovaná omluvenka od lékaře, která bývá zpoplatněna. K častým důvodům absencí vede špatná komunikace se školským zařízením nebo nedostatek financí na pomůcky. Těžko si představit, že v takové situaci pomůže další represivní opatření, které odebere rodinám i možnost bydlení nízkého standardu. V současné době je již navíc možnost sankce v této situaci zavedena. Rodičům, kteří opakovaně nedohlíží na docházku dětí do školy, mohou být podle zákona odebrány dávky hmotné nouze. Zároveň jim může být udělena sankce za přestupek. Hledat další formy trestů pro rodiče se tak jeví jako neopodstatněné,

a to i s přihlédnutím k tomu, že takovými opatřeními netrestáme jen rodiče, ale v krajním případě i jejich děti. V dětských domovech, v lepším případě v pěstounské péči vzrůstá počet dětí odebraných z rodin ze sociálních důvodů, často právě kvůli ztrátě bydlení.

Ve výsledku tento návrh nepomůže rodičům ani dětem. Ministerstvo práce a sociálních věcí přitom samo před rokem vydalo publikaci věnující se inovativním přístupům v práci s ohroženými rodinami a dětmi. V této velmi obsáhlé publikaci doporučuje v tématu záškoláctví (i toho krytého rodiči) jako dobrou praxi řadu opatření, například zaměstnání školních asistentů, speciálních pedagogů na ZŠ nebo intenzivnější spolupráci s terénními sociálními službami v konkrétních lokalitách. Je tedy otázkou, proč se ministryně nesnaží více prosazovat tuto dobrou praxi a soustředí se na vymýšlení represivních opatření, která jí možná získají oblibu části voličů, ale u odborníků v oblasti poskytování sociálních služeb výrazně klesne. Nemluvě o lidech, kteří dávky na bydlení nyní čerpají a při zavedení návrhu do praxe se ocitnou beze střechy nad hlavou.

Autorka je sociální pedagožka a pracovnice, zastupitelka města Pardubice, působí v sociální komisi.

KDYŽ NA PRACÁKU NENÍ PRÁCE

Podle vyprávění Marie Fedákové sepsala Stanislava Ondová / Foto: Pixabay

Vlak, kterým jsem přijela, byl vyhřátý, ale hned co jsem vystoupila na chomutovském nádraží, mě do obličeje praštila smršť větru a sněhu. Přitáhla jsem si k obličeji šálu a vydala se na pracák s vroucným přáním, aby mi tam nějakou práci nabídli. Vždyť jsem pracovala dvacet pět let v kuse. Nejsem zvyklá sedět doma se založenýma rukama.

Na úřad si to vykračuju se smíšenými pocity, kdyby nám vyhláška Evropské unie nezrušila drůbežárnu, tak bych tohle absolvovat ani nemusela. Sice jsem nevydělávala bůhvíjaké peníze, ale byla to nějaká jistota, stálý příjem a hlavně v místě bydliště. S manželem máme tři děti. V září nastoupí nejstarší dcera do učení a za rok po ní syn. Nejmladší dcera bude ještě dva roky na základní škole. Pořád jim říkám, že vyučit se musí všichni tři, aby měli lepší život než my.

O tom, že se chystají drůbežárnu zavřít, jsme věděli, ale člověk pořád doufal, že to nedopadne. Nakonec se ukázalo, že jsme nesplnili evropskou normu. Bylo to smutné. Před Vánoci jsme si udělali rozlučkový večírek a trochu si i poplakali. Teď mi je vlastně jedno, co budu dělat, klidně i uklízet a dojíždět do vedlejšího města, jen abych práci měla. Manžel díky Bohu pracuje na železnici, takže za vlak nic neplatím.

U informací mě mladý muž navádí, kam se přesně vydat. Jsem překvapená, kolik lidí čeká přede mnou. Chodí dovnitř a ven, dveře si doslova podávají. Vůbec nechápu, proč jsou tam tak krátce. Čekání si krátím čtením životopisu, který mi pomohla sepsat neteř, kdyby mě náhodou poslali někam na pohovor. Nervozita stoupá.

Po půl hodině čekání na mě přišla řada. U malého stolu sedí slečna tak okolo pětadvaceti.

„Dobrý den, já jsem Marie Fedáková,“ podávám slečně ruku. Trochu na mě vytřeští oči, nicméně ruku neodmítá.

„Posadte se, paní Fedáková, takže vy jste přišla v prosinci o práci. Ukažte mi papíry, prosím.“ Celá nervózní jí podávám pečlivě připravené papíry. Modrooká slečna se zadívá do mých dokumentů, pak vyndá štos papírů a podá mi je se slovy „tohle si doma v klidu vyplníte a pak mi to přinesete. Teď si spolu vyplníme základní informace a já se vás budu ptát...“ S úsměvem přikyvují.

„Tak začneme. Jaké máte nejvyšší dokončené vzdělání?“

„Jen základní,“ odpovím a trochu

se zastydím. Chtěla bych být aspoň vyučená, jak já toho dnes lituji.

„A pracovala jste teda jako chovatelka drůbeže...“, modrooká úřednice se na chvíli odmlčí, střídavě se dívá do počítače a do mých papírů.

„Jakou práci jste kromě toho ještě dělala, paní Fedáková? Jakou máte praxi?“

„Před drůbežárnou jsem pracovala ve školní kuchyni jako pomocná síla, dělala jsem všechno od krájení zeleniny až po výdej jídla u okénka. A před tím ještě jako

uklížečka. Ale to bylo ještě na Slovensku. Víte, pracuji od svých šestnácti let. Hned po základce jsem začala pracovat. Teď je to poprvé, co jsem přišla o práci a jinou nemám,“ vyhrkla jsem ze sebe a čekám na reakci.

Úřednice zvedne na chvíli hlavu od počítače, podívá se na mě a lehce se usměje, a pak opět mlčky ťuká do klávesnice.

„Umíte pracovat s počítačem?“

„To zatím neumím, ale naučím se. Manžel říkal, že mi nějaký pořídí na splátky.“

„A jakou práci byste si teda představovala?“

„Mně je to celkem jedno, můžu uklízet, někde pomáhat, můžu klidně i do fabriky, vezmu cokoliv, co nabíd-

nete,“ usměju se na ni a knedlík v krku mi bobtná a bobtná.

„Paní Fedáková, nebudu vám lhát,“ začíná opatrně úřednice. Podívejte se, mám tady tisíce případů, jako jste vy. A na jedno místo mám třeba sto zájemců. Většina zaměstnavatelů chce cizí jazyk nebo alespoň výuční list. A to vy nabídnout nemůžete,“ spustí a mně se dýchací cesty ještě víc ztenčí.

„Ale mám praxi,“ bráním se jako lvice, „a k čemu mi bude němčina, když budu vytírat záchod?“ nevydržím to a začíná se mi zvedat adrenalin.

„Paní Fedáková, já vás chápu, ale zaměstnavatelé mají určité požadavky, pochopte. A my s tím nic nenaděláme. Když se tady teď podívám na pracovní nabídky, tak pro vás momentálně nic nemám. Samozřejmě vás zaregistrujeme, ale bude lepší, když se budete snažit najít si práci sama,“ udusí ve mně i zbytek naděje.

„Vyplňte zbytek těch papírů a přineste mi je za týden. Dole ve vestibulu máte takový přístroj, tam si navolíte, o jakou pozici byste měla zájem, a vyjede vám papírek s kontaktem na zaměstnavatele,“ říká už suše a já vím, že tady se pomoci nedočkám.

„A tam jsou i jiné nabídky než ty, co máte v tom počítači?“ ptám se.

„Ne, paní Fedáková, tam je naprosto to samé, co mám i já v počítači,“ ukončí debatu a podá mi papíry na vyplnění. Ze dveří vycházím jako spráskaný pes. „Takže oni mi nepomůžou, protože zaměstnavatelé mají určité požadavky, které já nesplňuji,“ vzdychám si polohlasně a je mi jasné, že práci si sama nenajdu, budu bez práce. Veškeré nadšení a síla ze mě najednou vyprchají.

Cestu domů si skoro nepamatuji. Víím jen, že když jsem to pak odvyprávěla manželovi, podíval se na mě, pokýval hlavou a řekl: „To nevádí, chvíli si odpočineš od práce a pak si najdeš něco sama. To zvládneme.“ Usmála jsem se na něj, ale do smíchu mi moc nebylo.

DĚTI S BOLAVOU DUŠÍ

Lukáš Kotlár / Foto: Pixabay / Dana Kuchtová, foto: Rena Horvátová (str. 11)

S tím, že žijí v „děcáku“, se tamní děti vyrovnávají většinou nějak po svém. Na nelehký odchod do „světa tam venku“ není jednoduché se připravit. Hodně by jim přitom pomohl psycholog – těch je však v dětských domovech dlouhodobě nedostatek.

Přítomnost psychologů v dětských domovech, kteří mají kvalifikaci pro práci s dětmi a dospívajícími nebo se přímo zaměřují na jejich specifická témata a traumata, zákon nenařizuje, a je tedy na vedení každého z nich, jak se k věci postaví. Roli hrají i omezené finanční prostředky, kterými domovy na tuto oblast disponují. V některých zařízeních je psycholog přímo součástí zaměstnaneckého týmu, jinde za dětmi dochází smluvní externista, někde dojíždějí za psychology děti s vychovateli, ale v některých domovech bohužel psychologická péče pro děti chybí úplně.

Přitom děti vyrůstající v dětském domově mají za sebou převážně negativní zkušenosti z vlastní rodiny a zažily traumata, která mohou samy jen obtížně zpracovat. Pro děti, které přicházejí do dětského domova, může být psycholog tím, kdo jim pomáhá vyrovnat se se samotnou tíhou situace, ať už je to odebrání z rodiny nebo absence kohokoliv blízkého, kdo by mohl o dítě pečovat.

„Z vývojové psychologie víme, že každé dítě prochází různými vývojovými fázemi, které znamenají přirozené těžkosti, které musí dítě správně překonat, aby se mohlo zdravě ve vývoji posunout,“ říká psycholog Josef Smrž, který ve své soukromé praxi v pražských Vršovcích pracuje s čerstvě zletilými mladými lidmi v době jejich odchodu do samostatného života. Tedy v období, kdy se ocitají v obtížných situacích, často navíc s pocitem vlastního selhání.

Děti v domovech se potýkají s deprivacemi, poruchami přizpůsobení, poruchami pozornosti s hyperaktivitou (ADHD) nebo bez hyperaktivity (ADD), s poruchami učení, socializací v kolektivu domova nebo ve škole apod. Každé dítě má však individuální potřeby, někdo potřebuje odbornou psychologickou podporu zejména při příchodu do domova, někdo spíše až během pobytu – a to z různých důvodů, ať už je to třeba zklamání z biologické rodiny, selhání ve škole, setkání s drogami, samota, úzkosti nebo strach, nízká sebedůvěra nebo stesk po domově.

„Měli jsme dlouhodobě psycholožku na 0,2 úvazku, nového psychologa, ať už jako zaměstnance či smluvního terapeuta, který by do domova pravidelně dojížděl, více než rok marně sháníme. Problémem jsou finance a nedostatek dětských psychologů. Situaci nyní řešíme spoluprací s externími psychology, což

je v Praze možné, ale jedná se zpravidla o jednorázová vyšetření. Smluvní terapeuti do domova pravidelně docházejí k vybraným dětem. Máme individuální terapie, arteterapie, terapie hlínou, sociálně-terapeutické pobyty a adiktologické poradenství,“ přibližuje bývalá ministryně školství a ředitelka dětského domova Praha-Klánovice Dana Kuchtová.

Kritickou situaci v oblasti dětské psychologie si vysvětluje také nízkým finančním ohodnocením psychologů ve školství. Čeká je totiž podstatně nižší, tabulkový plat, který nemůže konkurovat platbám v soukromém sektoru.

„**Neexistuje systémové řešení a chybí finanční prostředky. Dětem z dětských domovů chybí péče psychologů.**“

„Rozhodující je, zda si dětský domov může psychologa vůbec dovolit, pokud na jeho služby přímo nedostává finance. Z praxe víme, že běžná odměna psychologa za sezení s klientem, který v rámci projektů spolupracuje s dětskými domovy, se například v Praze pohybuje kolem 500 Kč, což je třeba vnímat jako zcela nedostatečné finanční ohodnocení,“ vysvětluje Smrž. Běžná cena za sezení se pohybuje o několik set korun výš.

POMÁHAJÍ I BODY Z ALBERTA

Speciální grant na financování psychologů a psychoterapeutické pomoci dětem v dětských domovech vloni založil Nadační fond Albert. „Zjišťovali jsme zájem dětských domovů a podle toho jsme uvolnili čtvrt milionu korun. Možnost žádat o finance na psychologa však u nás domovy mají již několik let v rámci grantové výzvy Bertík pomáhá.

Tyto granty vždy podpoříme – díky „Bertík pomáhá“ jsme uvolnili peníze navíc,“ říká Petra Režná, programová manažerka.

Zástupci fondu se každý rok s podpořenými domovy v rámci Bertíka v krajích setkávají a ptají se jich, co přesně by potřebovali podpořit. „Právě tato oblast se v posledních letech ukázala jako velmi důležitá. Vloni jsem si proto udělala „svůj“ osobní průzkum, na který mi odpovědělo téměř 50 organizací. Z odpovědí mimo jiné jednoznačně vyplývá, že zatímco počet dětí s psychologickými problémy narůstá, nemají dětské domovy na psychology ze zákona vymezený rozpočet. Čekací doby objednání u dětského psychologa jsou navíc velice dlouhé,“ dodává Režná.

Děti vyrůstající v rodině mají při překonávání vývojových překážek většinou na blízku rodiče a další blízké osoby, které je mohou podpořit. Děti z dětských domovů mají na blízku své vychovatele. „I největší snaha vychovatelů však nemusí stačit. Psycholog je potom osobou, která může v případě vývojové krize intervenovat a hledat s dítětem funkční cesty, jak dané téma ošetřit a vývojovou krizi překonat,“ přibližuje psycholog Smrž.

U mladších dětí to podle něj mohou být otázky spojené s navazováním blízkých vztahů a důvěry v ně nebo například s nástupem do školy, který je sám o sobě spojený s velkou proměnou v životě dítěte. V období dospívání jde třeba o otázky směřující k vlastnímu místu ve světě nebo ujasnění vlastní hodnoty a identity. U starších dětí se potom přirozeně objevují otázky spojené s jejich budoucností, odchodem z dětského domova a přípravou na samostatný život nebo témata týkající se existenciální roviny vlastního smyslu života.

O důležitosti a nenahraditelnosti psychologů v dětském domově nepochybuje ani Jana Koubová, předsedkyně Federace dětských domovů a ředitelka dětského domova Staňkov v Plzeňském kraji.

„Psycholog může pomáhat dětem při příchodu do dětského domova s jejich traumaty, být pro ně oporou. K nám přijíždí psycholog jednou týdně na odpoledne,“ přibližuje. Přítomnost psychologa přímo v domově je podle ní obecně příznivější varianta. Nezatažuje to běžný provoz domova a neblokuje pedagogické pracovníky, kteří by museli dítě do desítky kilometrů vzdálené ambulance na jed-

notlivá sezení doprovázet.

Na další okolnost nedostatečné psychologické péče v dětských domovech upozorňuje brněnská psycholožka Eva Pávková. „Potíží bývá i neochota vedení domovů s psychologem spolupracovat. Ten totiž může upozorňovat na nedostatky související s přístupem personálu k dětem, s chodem a pravidly zařízení. Pokud psycholog nemá podporu vedení domova a možnost prosadit svůj názor, většinou mnoho nezmuže,“ říká ze zkušenosti Pávková.

Josef Smrž také podotýká, že pokud tak odpovědné instituce, jako jsou dětské domovy, nevidí psychologickou a psychoterapeutickou péči u tak životem zklamaných a zraněných dětí jako potřebnou, „je to velice smutné“. „Tyto děti přitom nejen že prožily trauma, ale často také nemají ty „svoje“ lidi, kterým se mohou svěřit a doufat v jejich podporu, cítit se s nimi v bezpečí nebo zažívat obyčejné objety,“ vysvětluje psycholog.

Ředitelka Koubová připomíná i fakt, že ne všechny děti mohou mít o psychologickou pomoc zájem. „Některé děti spolupracovat nechťejí. Snažíme se o to, aby konzultace byly dobrovolné. Dítě, které je k pohovoru s psychologem přinuceno proti své vůli, odmítá cokoliv řešit. V tom případě pak konzultace problému probíhají hlavně přes vychovatele a psycholog je směřuje k efektivní individuální práci s dítětem,“ přibližuje praxi v dětských domovech.

VEZMI SI PRÁŠEK A BUDE KLID

Psycholog je nenahraditelný především v oblasti diagnostiky psychických problémů a poruch a při hledání vhodného výchovného působení – společně se speciálními pedagogy z dětského domova. Podle předsedkyně spolku Mimo domov Kláry Chábové je v ústavní výchově pro děti zásadní také psychoterapeutická péče.

V ní je obecně zásadní už jen samotný vztah mezi terapeutem a „pacientem“, který je ze své podstaty důvěrný a umožňuje dětem – někdy vůbec poprvé v životě – prožívat bezpodmínečné přijetí, respekt a podporu.

Pokud by byla dobře dostupná, většina dětí by podle ní nepotřebovala žádnou medikaci. Nadměrné využívání tlumících léků navíc může vývoj dětské psychiky poškodit. „Medikování dětí v dětských domovech je bohužel ne-

chvalně známé a na toto téma upozornilo již několik článků a rozhovorů. Hlavní příčinu nadužívání psychofarmak vidím v tom, že děti přicházející do ústavní výchovy nejsou ve většině případů diagnostikovány – tedy není známo, co je trápí, co by potřebovaly a proč se třeba chovají, jak se chovají. V tomto případě je nezbytné, aby každému dítěti, které prochází traumatickými situacemi a je odebráno z vlastní rodiny, bylo poskytnuto maximální bezpečí a bylo ošetřeno specialistou,“ vysvětluje Chábová.

„Mám několik zkušeností z výjezdů do domovů, kdy dopoledne byla skupinka dětí velice aktivní, zapojovala se, ale po obědě na workshopy dorazila polovina z nich. Mnoho z chybějících dětí pak leželo na pokojích nebo se potácelo po chodbách v úplném útlumu,“ svěruje se s osobní zkušeností. S mnoha mladými dospělými, kteří medikaci zažili na vlastní kůži, i s některými z nich, kteří si závislost na lécích odnášeli do dospělého života, měla možnost o problému hovořit.

„Práce s dětmi, které jsou v domovech, může být velmi náročná, protože jde o děti traumatizované ztrátou či neexistencí primární vztahové vazby. Čelit každodenně komplikacím v jejich vývoji s vědomím, že rodinu jim nelze žádnou psychologickou péčí nahradit, může být frustrující a vést k rychlému vyhoření,“ připomíná psycholožka Pávková, kterou by zajímalo, jak na práci v dětských domovech nahlízejí studenti psychologie, zda o ní uvažují nebo co je od ní odrazuje.

„Dobrý vztah s psychologem, který své práci rozumí a dělá ji s pochopením, může dětem jakéhokoliv věku pomoci překonat adaptační problémy, těžká období, komplikace v jejich rodinách, krize ve vrstevnických vztazích a jiné

složité úseky jejich života v ústavním zařízení,“ dodává.

Podle jejího kolegy Smrže mnoho potíží těchto dětí pramení z vlastní zkušenosti – jak s nimi kdo zacházel, zda zažily přehlížení, zanedbávání nebo týrání, zda slyšely od rodičů, že je nemají rádi nebo že za nic nestojí. Pak jsou tu také děti, které takovou zkušenost nemají, které jejich rodiče sice mají rádi, ale z nějakých důvodů je nemůžou vychovávat, a s tímto rozparem se děti musejí nějak popasovat.

„To jsou psychická zranění, která často vznikají už v nejútlejším a nejcitlivějším věku, a dítě si je s sebou nese často až do dospělosti. Ovlivňují jeho život ve všech sférách a mohou se projevat v tom, jak vnímá samo sebe, jak vnímá svoje místo ve světě, jak důvěřuje ostatním lidem a jak vůbec dokáže navazovat a udržovat vztahy,“ zdůrazňuje.

Samostatnou oblastí jsou pak podle něj otázky, které vyvstávají zejména s blížícím se odchodem mladých dospělých z dětského domova do vlastního života. „Často se u nich objevují úzkosti a nejistoty z budoucnosti, co bude dál. Dospívající nebo mladý dospělý v tuto chvíli často nemá podporu rodiny, která by mu vstup do dospělého života ulehčila a představovala pro něj záchranou síť,“ připomíná Smrž.

Mnozí potřebují odbornou psychologickou pomoc po odchodu z ústavního zařízení, kdy začínají dělat první samostatná rozhodnutí a musí se vyrovnávat s vlastními chybami a krizovými situacemi, na které lze v domově připravit jen těžko. Nemělo by se proto v rámci tzv. následné péče zapomínat na podporu psychologické péče. Nikdo by neměl zůstat na ten svět venku úplně sám. ●

PŘIPOMÍNKA PRVNÍHO TRANSPORTU

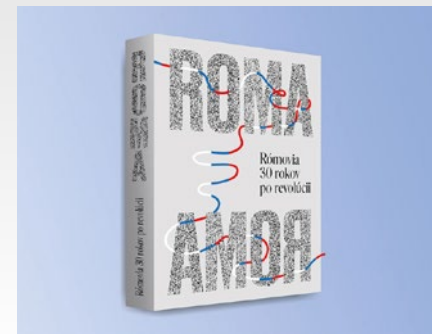

V sobotu 7. března se v Muzeu romské kultury v Brně uskutečnila pietní připomínka 77. výročí prvního hromadného transportu Romů z protektorátu Čechy a Morava.

Vypraven byl v roce 1943 z brněnských jatek na Masné ulici a směřoval do koncentračního a vyhlazovacího tábora Auschwitz II – Birkenau. Čítal na tisíc romských mužů, žen a dětí. Naprostá většina z nich se již nevrátila. Tradiční pietní akt v Letech u Písku, který se měl

jako každý rok konat 13. května, se kvůli pandemii odkládá zatím na neurčito. Za pozůstalé po romských obětech o tom informoval předseda Výboru pro odškodnění romského holokaustu Čeněk Růžička.

ROMOVÉ 30 LET PO REVOLUCI

Připravovaná kniha esejů, úvah a kritických reflexí z pera 34 autorů a autorek, kteří během uplynulých tří dekád odvedli v oblasti ochrany lidských práv a zlepšování postavení Romů na Slovensku obrovské množství neocenitelné práce, a kterou vydá slovenské sdružení eduRoma, bude mít příznačný název: Romové 30 let po revoluci.

Knize předcházela veřejná diskuse a odborná konference. „Stále to však nestačilo. Byl jsem přesvědčen, že jsme se k tématu 30 let ‚po‘ postavili jen okrajově a že jsme široké veřejnos-

ti nezpřístupkovali hlubší a vlastně i zajímavější pohled a zamyšlení nad polistopadovými dějinami Romů,“ říká editor publikace Vlado Rafael. Veřejnosti ji představí v nejbližších měsících.

SAMA NA SVÉ SVATBĚ

Začátkem března hostilo pražské kino Pilotů ozvěny mezinárodního Festivalu romského filmu AKE DIKHEA? Pořadatelé divákům představili snímek režisérky Marty Bergman Sama na své svatbě, který během festivalu v Berlíně získal cenu publika.

Mladá Romka Pamela v podání herečky Aliny Serba žije jako matka-samoživitelka se svou babičkou a dvouletou dcerou, se kterými sdílí chatrč i postel. Na rozdíl od jiných žen v komunitě se pokouší sladit potřeby své rodiny se svými sny o svobodě,

vydat se do neznáma a vymanit se ze zajetí tradic. Serba působí i jako dramatička, jako autorka hry o romském otroctví se stala první romskou režisérkou, jejíž hra byla zařazena do stálého repertoáru státního divadla v Rumunsku.

PAVEL BERKY V SOUTĚŽI MASTERCHEF ČESKO

V castingu populární soutěže amatérských kuchařů MasterChef Česko zaujal úspěšný módní návrhář Pavel Berky kachním prsem s bramborem, fíkovou omáčkou a griliášem plněným kachní paštikou porotce natolik, že mu umožnili přímý postup mezi šestnáct nejlepších soutěžících – finálové „TOP 16“.

Porota ve složení Přemka Forejta, Radka Kašpárka a Jana Punčocháře ho jednomyslně posunula o několik kol dopředu jako svého prvního favorita. Kromě dalšího napínavého soutěžení v pořadu

se Berky o své vaření dělí i prostřednictvím živých vysílání na Facebooku. Svoji designérskou dílnu zapojil i do šití roušek pro zdravotníky v nemocnicích.

ROMOVÉ POMÁHAJÍ (NEJEN) V DOBĚ VIRU Z WU-CHANU

Jana Baudyšová / Foto: Nemocnice Sokolov

Na letošní jaro budeme ještě dlouho vzpomínat. Pandemie onemocnění Covid-19 způsobená „virem z Wu-chanu“ přinesla mnoho nečekaných situací, stav nouze, opatření vlády, celostátní karanténu. Prověřila však také staré dobré „v nouzi poznáš přítele“ – do pomoci potřebným se totiž téměř okamžitě zapojilo obrovské množství lidí.

„Doslechla jsem se, že lidi mají řeči typu ‚Romové nepomáhají‘. Tak aby bylo jasno, Romů pomáhá spousta,“ napsala na svůj Facebook etnomuzikoložka Petra Gelbart, Romka žijící v Queens v New Yorku. Sama se s nemocí způsobenou koronavirem potýkala několik týdnů. Jako pedagožka přizpůsobila výuku technickým možnostem a pokračovala v ní přes internet, její maminka začala šít roušky ještě s předstihem.

Nemusíme ale hledět až za „velkou louží“ – Romů, kteří se zapojili do pomoci nebo vymysleli svůj vlastní způsob, jak přiložit ruku k dílu, je všude kolem nás spousta. Ať už pracují v oné pověstné „první linii“ – ve zdravotnictví a sociálních službách, sedí u šicích strojů nebo třeba rozvázejí obcerstvení a hygienické potřeby do nemocnic.

ROUŠKY

Ještě dlouho po té, co vláda nařídila nošení roušek, nebyly téměř nikde k mání. Do jejich vlastní výroby se mezi prvními zapojily Klára Pulová a Renata Fečová z Tanvaldu, které od začátku karantény našly a distribuovaly přes tisíce roušek – do domova důchodců, do domácností seniorů, do vyloučených lokalit, pro sociální pracovníky i těm, kteří se ozývají přes internet. „Potřebné látky jsem získala od kamarádek a bývalý vedoucí mi umožnil využít kvalitní šicí stroj, díky kterému je výroba efektivní,“ přibližuje Klára, shodou okolností vyučená šička.

V Rumburku se na šicí dílnu změnil komunitní spolek CEDR, který provozuje azylový dům a na Šluknovsku poskytuje sociální služby. V Chodově na Karlovarsku roušky vyrábí Khamoro, o. p. s., v ostrav-

ské vyloučené lokalitě Liščina organizace Vzájemné soužití.

Na mosteckém sídlišti Chanov šije spolek AVERROMA. „Funguje to tak, že do 18 hodin šijeme a pak to vždy jeden z nás rozdává. Lidé si pro ně chodí, většinou jeden z rodiny. Hlavně jde o lidi z chanovského sídliště, ale chodí i lidi z města a my samozřejmě nerozlišujeme, kdo je kdo,“ říká předseda Peter Bažo, známý jako „Jožo“ ze seriálu Mostl!. O několik dní později se pak desítky chanovských domácností zapojily do jeho výzvy vyjádřit podporu a poděkování všem, kteří pomáhají, a ve svých oknech rozsvítily srdce v rámci akce „Děkujeme, společně to dáme!“.

Ty nejkřehčí si pro svou pomoc vybraly sousedky z jednoho žižkovského činžáku v Praze – zpěvačka a pedagožka Pavlína Matiová a umělkyně Věra Horváthová. Své roušky šijí do nemocnic a domovů pro seniory. Zapojily se do iniciativy Roušky seniorům, která jim dodala materiál i šicí stroj.

Roušky vyrábějí zaměstnanci i klienti organizace Romodrom, Romky z Komunitního centra Černý Most nebo Romky z Liberce okolo Koalice romských reprezentantů Libereckého kraje. A další a další.

KLOKÁNEK I NEMOCNICE

„V Bílině žijí frajeři! Když pan Karička dostal nápad uspořádat pro nás, v tomto těžkém období, sbírku potravin, roušek a drogerie, aktivizoval romskou komunitu nakonec napříč celým Ústeckým krajem. Přidali se hodní lidé z Teplic, Nového Boru, České Lípy. Děkujeme všem, kteří se zapojili,“ uvedli na sociální síti zástupci zařízení Klokánek v Teplicích.

Bílinského kadeřníka Emila Karičku totiž napadlo zavolat ředitelce Klokánku a zeptat se, jestli v současné situaci nepotřebují pomoc. „Dozvěděl jsem se, že děti nejen že nemají roušky, ale že chybí i desinfekce a že má zařízení aktuálně i problém s financováním od státu,“ říká. Na Facebooku požádal o pomoc své kamarády i veřejnost. Během několika dní se zapojily desítky lidí. Další kolo sbírky plánuje v květnu.

Několik romských podnikatelů z Vintířova spojilo své síly a obdarovalo zaměstnance nemocnice v Sokolově – přivezli pro ně dodávku potravin a hygienických potřeb. Po té je o pomoc požádali z infekčního oddělení nemocnice v Karlových Varech. Neváhali a naložili auto potřebným zbožím znovu. „Pomáhat se musí, je takováhle doba, ať se dají dohromady Romové ze všech krajů,“ myslí si Pavel Demeter, který spolu se švagrem Milanem Horváttem pomoc pro nemocniční personál zorganizoval.

V „první linii“ slouží i romští lékaři. Jakub Jarý z infekčního oddělení nemocnice v Ústí nad Labem se rozhodl oslovit zejména romskou komunitu a v krátkém videu, které se rozšířilo přes sociální síť, apelovat na dodržování protiepidemických opatření. „Právě teď je období, kdy můžeme všem dokázat, že umíme táhnout za jeden provaz a že jsme platnými členy naší společnosti, se kterými se musí počítat,“ vzkazuje ve videu.

Ano, i Romů pomáhá spousta. ●

ZPRÁVA ZE ZAVIROVANÉHO NEW YORKU

Text a foto Petra Gelbart

| Jak může vypadat pandemie, když se nezavřou školy ani podniky a téměř nikdo nenosí roušky?

S manželem a třemi dětmi žijeme v centru současné pandemie, kousek od nemocnice, kde na nemoc Covid-19 každý týden umírají tucty lidí.

Před měsícem to nikdo vůbec netušil. Pracovala jsem mimo jiné jako muzikoterapeutka v léčebně dlouhodobě nemocných, a ačkoli jsem od začátku března upravila způsob a četnost fyzického kontaktu s pacienty, žádná zvláštní opatření zavedena nebyla, natož používání rukavic nebo roušek. V New Yorku se na koronavirus testoval a dodnes testuje jen malý zlomek nakažených a v té době tu údajně byla nemocných jen hrstka.

Ačkoli jsem onemocněla 10. března, diagnózu Covid-19 jsem dostala o víc než týden později, když už se mi špatně dýchalo kvůli zápalu plic. Je mi 41 let, nekouřím a mám jinak zdravé plíce, takže mě průběh nemoci dost zaskočil. Den předtím, než mi virus začal zkracovat dech, jsem si myslela, že už budu co nevidět zdravá. Naplánovala jsem nejen virtuální pokračování některých svých pracovních závazků, ale i dobrovolnickou činnost formou hudebních kroužků pro děti. Chtěla jsem pomoci těm rodičům, kteří se rozhodli nechat děti doma, i když školy ještě nebyly oficiálně zavřené.

Naštěstí se virtuální kroužky konaly ráno, kdy se mi dýchalo mnohem lépe než odpoledne nebo večer, ale i tak jsem je musela spolu s prací i vlastními rodičovskými činnostmi na čas zrušit, protože jsem i šest hodin v kuse nemohla ani pořádně mluvit. Prováděla jsem dechová cvičení z muzikoterapie, abych nezačala zoufale lapat po dechu. Tou dobou jsem také pravidelně snila o kyslíkové kanyle, ale na takové exkurze už bylo v našich nemocnicích příliš málo míst. Nebyla jsem v ohrožení života a jen bych oddálila nutnou pomoc někomu, kdo ji potřeboval víc. Přijde mi trochu trapné podávat to tak dramaticky, ale bohužel to je pravda. Přála bych si, aby si to přečetli všichni, kdo si myslí, že „jim se to stát nemůže“.

Po třech týdnech mi začalo být lépe, ale zároveň bylo jasné, že když člověk

z koronaviru nevyvázne s tou nejlehčí verzí, tedy bez zápalu plic, trvá pak stejně několik týdnů, než začne normálně fungovat. Lékařka mi řekla, že teprve teď začnu vykašlávat všechno, co se mi nahromadilo v plicích. Tou dobou už místní vláda zavřela téměř všechny podniky a vzkázala Newyorčanům, aby nechodili ven, pokud to není nezbytné.

Jenže už bylo pozdě: číslo potvrzených případů se jen ve městě New York šplhalo k padesáti tisícům, a to se stále testovali a testují jen skutečně těžké případy a jen někteří ze zdravotníků. Přitom lékaři se tu nechávají slyšet, že až 30 % testů vyjde negativních, i když je pacient virem nakažený. Skutečný počet nakažených je každopádně mnohonásobně vyšší. Já jsem test samozřejmě neměla. Jenže po prvním týdnu byly příznaky nezaměnitelné: ztráta čichu, stále mírně zvýšená teplota, suchý kašel, bolesti na hrudníku (úplně jiné než třeba u bronchitidy) a především neschopnost plně se nadechnout ani vydechnout.

Co z toho plyne? Tato pandemie se může kdekoli velmi rychle vymknout z rukou a rozšířit i mezi lidmi, kteří si myslí, že jich se to netýká, protože je „málo případů“ a stejně „lidem nic moc nehrozí“. Jen v naší části města jsou za pár týdnů stovky mrtvých, mnozí z nich byli až do onemocnění zdraví a pracovali. Nemocnice kolabují a na ulici stojí chlazené kontejnery, protože márnice už všechny ty, kteří nepřežili, nepoberou. Co mě nejvíc děsí? Že lidé stále

věří anonymním „doktorům“ na Facebooku, místo aby naslouchali pověřeným vědcům. Ne, opravdu nelze předejít Covidu-19, když budete pravidelně pít, ani nijak jinak, ale pouze dodržováním všech nařízení. Návštěvy tetiček, bratranců a podobně by měly okamžitě skončit, protože nákazu často šíří i lidé, kteří netuší, že koronavirus mají (obzvláště děti).

Je mi strašně, když si pomyslím, kolik lidí jsem asi nakazila, než jsem vůbec tušila, že můžu virus mít. Naštěstí se teď nově doporučuje nosit roušky i u nás v USA, což například moje maminka vzala do svých rukou s velkým předstihem. Děkala osvětě a ušila už opravdu úctyhodné množství roušek pro sousedy, pro známé z kostela i pro zdravotníky v několika zařízeních, a teď se asi hned tak nezastaví. V Česku se mezitím přidala i moje babička, která tašku ušitých roušek předala místní radnici. Roušky neznamenají, že se lidé mají mezi sebou stýkat, ale přece jen o něco snižují riziko nákazy, například mezi zákazníky obchodů.

A na závěr, co mě těší: sledovat jak si lidé pomáhají, jak zdravotníci – včetně našich romských – dělají všechno pro to, aby ostatní lidi chránili, jak dobrovolníci všech etnických skupin šijí roušky nebo rozdávají jídlo. A také to, že můj syn Patrik, který to sám nemá lehké, všeho nechá, popadne hudební nástroje a přes počítačovou obrazovku rozveselí dvacet vystrašených Newyorčanů. ●

ŽIJU TANCEM A NA TOM SE NIC NEZMĚNÍ

Květoslava Podhradská / Foto: Archiv Laury Horváthové

Jako maličká si pláčem vyžadovala hudbu a jen co trochu povyroستla, vnímala její tóny natolik intenzivně, že do rytmu přidávala i první spontánní taneční kroky. Nadání pro pohyb a rytmus a hlavně touha tančit dovedly **Lauru Horváthovou** v šesti letech do taneční školy v Mariánských Horách v Ostravě, kde začala svůj talent pod dohledem zkušených trenérů rozvíjet. A to natolik úspěšně, že se jí povedlo zařadit se mezi nejlepší tanečnice školy MG Dance.

Dnes je devítiletá Laura Horváthová mistryní světa v latinskoamerickém tanci v kategorii mini – během mezinárodní soutěže WADF World Dance Championship 2019 totiž porazila 64 dívek z celého světa. Každý den tvrdě trénuje. Latinskoamerický tanec si podle svých slov vybrala především kvůli energii, která z něho vychází, a byl tak pro ni jasnou volbou už od začátku. Během tří let, kdy se tanci věnuje, už zvládá zatančit sambu, cha-chu, rumbu, jive, bachatu i merengue.

„Ze všeho nejradši tančím rumbu, protože se u toho uvolním, a to i přesto, že musím dodržovat řadu tanečních pravidel. Pohyby rukou si určuji sama a to mi vyhovuje,“ vysvětluje Laura. „Vlastně mám ráda všechny tance, tedy kromě merengue, protože tam musím přecházet ze špičky na patu a to je pro tanečnicka celkem náročné,“ zasněňuje mě do slo-

žitostí tanečního sportu.

Lákají ji ale i jiné typy tanců. „Africké tance můžu tančit uvolněně, zatímco u latiny musím myslet na to, že mám být neustále vzpřímená jako svíčka. A hlavně má na rozdíl od latiny úplně jiný způsob pohybů, dynamiku i rytmus,“ prozrazuje malá tanečnice a její maminka dodává, že se Laura tanci učí rychle, choreografii dokáže zvládnout i během jediného tréninku. Ten však pro Lauru nekončí odchodem z tělocvičny taneční školy – věnuje se mu intenzivně i doma.

„Hudba nám zní celým bytem každý den, zvykli jsme si a jako rodina Laurinku plně podporujeme,“ říká maminka a Laura jí hned přitaká a vypráví, jak takový její běžný den vypadá. „Po škole mám chvíli čas na úkoly a učení a pak už běžím s mámou na trénink. Rozehřeju se, protáhnu, zařadím několik gymnastických prvků, a když jsem připravená,

pustím se do samotného tance,“ prozradí malá mistryně, která kvůli soutěžím trénuje dvě hodiny téměř každý den.

CHCI PATŘIT MEZI NEJLEPŠÍ

S tancem se sžila natolik, že jí vůbec nepřijde, že dělá něco navíc. Na její důslednou přípravu dohlíží trenér a trenérky z taneční školy MG Dance. Na dotaz, zda jsou trenéři přísní, Laura odpovídá, že ani ne. „Máme v týmu moc milé trenéry a trenérky, jen tedy jedna z nich od nás požaduje, abychom to všechno tančili bez chybičky a přesně. Když se jí něco nezdá, tak nás napomene a musíme začít znovu. Ale mně to nevadí, uvědomuju si, že každá soutěž je pro mě důležitá, a já chci patřit mezi ty nejlepší,“ odpovídá cílevědomá žačka třetí třídy. Stát zaslouženě na bedně pro vítěze je pro ni po té dřině a odříkání pokaždé jedinečný pocit. Maminka Veronika pokyvuje hlavou.

Přestože si je talentu své dcery vědoma, trvá na tom, že tanec je jedna věc a škola zase druhá. Podle jejích slov se Laurinka učí dobře, a pokud by chtěla v tanci i nadále pokračovat, musí se snažit i ve škole. „Oceňuju, že škola Lauru v tanci podporuje a vychází nám vstříc i v případě, že je potřeba vystupovat mimo město nebo poskytnout individuální zkoušku,“ říká.

Lauřiní spolužáci donedávna ani netušili, že mají za spolužačku mistryni světa. „Moji spolužáci nevěděli, že umím tancovat, a ponětí o tom neměli ani někteří učitelé, takže byli docela dost překvapeni,“ vyhrkne ze sebe se smíchem Laura a dodá, že spolužáci ji viděli tančit teprve až na školní besídce. „Říkali, že jsem dobrá a že mi fandí,“ začervená se a na její tvářičce je vidět, že má z podpory vrstevníků opravdu radost. A když se naše pohledy střetnou nad medailemi a poháry, je na ní znát, že je na svá vítězství i náležitě hrdá. „Mám je tady všechny vystavené na skříňce v obývacím pokoji,“ řekne Laura a ukáže na ten nejceněnější, který získala ke konci loňského roku na WADF World Dance Championship.

Na něm prý byla maminka Veronika nervóznější než dcera. Není divu, na šampionátu byli tanečníci z celého světa. Mezi velké favoritky patřily soutěžící z Ruska. „Když jsem zjistila, jaké soupeře má Laura před sebou, měla jsem obavy. Starší, tělesně vyspělejší a na první pohled z nich číšel respekt. Naše Laura byla oproti nim menší a mladší,“ říká a pohár vrátí zpět na policičku vedle další trofeje.

Kromě samotného tancování by Laura jednou ráda, podobně jako dnes její trenéři a trenérky, učila tančit malé děti, a možná by jednou chtěla vlastnit i svoji taneční školu. „Ráda bych šla na taneční konzervatoř, nějakou dobu se tanci věnovala a pak bych chtěla dělat trenérku, to by se mi opravdu líbilo,“ přibližuje své sny.

NEPROMARNIT TALENT

Lauřin koníček však rodinu vystavuje i mnoha výzvám, které tak trochu testují její odhodlání dceřin talent nepromarnit. Rodiče Lauře věnují všechn svůj čas a často se přihodilo, že se na drahé vybavení museli složit i příbuzní. Maminka vypočítává, na kolik tisíc je ročně vyjde: „Soutěžní kostým stojí okolo deseti tisíc, taneční boty potřebuje za

sezónu dvoje, a to jedny stojí i 1 500 Kč. Do toho členské příspěvky taneční škole přijdou na celý rok na osm tisíc. A tím ještě nekončíme, peníze stojí i samotné startovné na soutěže, náklady na cestování a ubytování, pokud vyjedeme mimo Ostravu. Nějakou korunu spolknou i individuální hodiny, které využíváme před důležitou soutěží,“ povzdychne si. Momentálně je čekají závody po různých koutech republiky, ale i za hranicemi, například v Itálii nebo v Rusku.

„Bohužel je to všechno o financích, sponzora žádného nemáme, a přestože to možná někoho překvapí, tanec je stejně tak nákladný sport jako třeba tenis. Do jeho financování se musí zapojit celá rodina včetně babiček, které nám velmi pomáhají, za což jsem jim moc vděčná,“ přiblíží maminka Veronika a dodá, že

by bylo opravdu skvělé, kdyby se našel sponzor, který by Lauřin talent pomohl rozvíjet a podporoval ji.

„Co je ale skvělé, že nemusíme nijak hlídat jídelníček, Laura, ví, co smí jíst před závodem a co ne. Sama si zvládá přichystat zdravé svačinky nebo zeleninové saláty. Po závodech si zahřeší nějakou tou sladkostí, ale celkově jí velmi zdravé a má mnoho pohybu,“ pochvaluje si a dcera přikyvuje. „Mám to už celkem zmačkané a taky vím, že mě teď čeká dřina, trénink, formace a multitanec, což znamená, že se trénuje nejen několik tanců za sebou, ale také kolektivní tance,“ zasněňuje nás cílevědomá tanečnice. „Pokud se chci stát profesionální tanečnicí, musím tomu podřídit vše,“ uzavírá Laura a já jí věřím, že jednou to opravdu dokáže. ●

LE KHELIBNAHA DŽIVAV U NIČ AVER NA KAMAV

*Květoslava Podhradská / Foto khatar o archivos
e Laura Horváthová*

Le rovibnaha peske ciknevarbatar kamelas ča te šunel o bašaviben. U sar podbariľa, čujinelas lengere toni avka, hoj čalavelas le cikne pindorenca. O čalaviben the e pasija andro kheliben u mekbuter sa so andre late has, la **Laura Horváthová** anda andre lakere šov berša andre khelibňaskeri sikhľudí paš o Marianské Hory Ostravate, kaj chudľa te sikhavel pes paš o mekfeder trenera. U kavka but mištes, hoj pes cirdľa upre maškar o mekfeder khelibňaskere čhaja andre sikhľudí MG Dance.

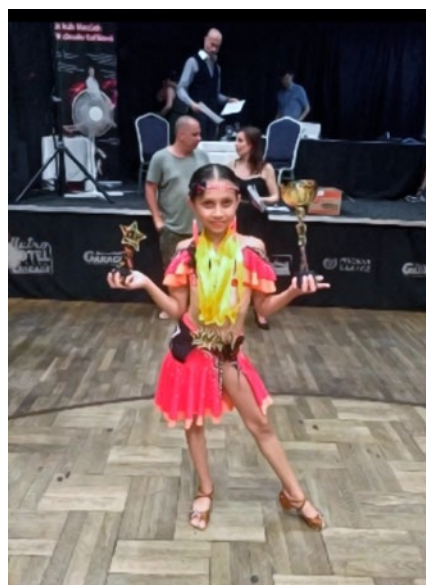
Adadžives hini e Laura Horváthová mistriňa pre luna andro latinskoamericko kheliben kategorija mini. Sar has o maškarthemutno kheliben WADF World Dance Championship duj ezera the dešeňa, thoda tele šovvardeštheštar čhajoren pal e cali luma. Sako džives zorales treñinel. Sar phenel, latinskoamericko kheliben peske kidľa avri, hoj hino energicko, u has andre lakeri angľuňi dzeka. Pal o trin berš, so khelel, džanel imar e salsa, samba, cha-cha, rumba, jive, bachata the merenga.

„Mekradeder savorendar khelav e salsa, bo pes lačhes čujnav u he avka, kaj mušnav te likerel o kheliben andre savoro. Le vastenca peske kerav paše, so kamav u kada mange džal pre dzeka,“ phenel amenge e Laura u mek vakerel: „Ta dikav rado savore khelibena, ča narado merenga, bo mušnav te džal pal o angušťa u te perel pre cala pindre u oda hin predal o khelade igen pharo,“ phenel.

Kamelas bi tiš te khelel he aver kheliben. „Africko kheliben oda hin aver čalaviben, kadaj šaj likerel o teštos, sar kames, ale paš o latino mušines pes te likerel sar momeli. U čačo oda aver řiš e latino savoro aver kivišagos, dinamika the ritmusi,“ phenel e cikňi kheladi u lakeri daj mek dophenel, hoj e Laura pes sikhavel sig, e choreografija pes

džanel te sikhavel vaš o jekh treningos. Oda nane lake mek but ča andre khelibnakeri sikhľudí, mek khelel he khere.

„O bašaviben amenge sako džives šundol pal o calo kher, imar prisikhľilam, calo famelija la Laurinka andre kada likerel,“ phenel e daj u e Laura kivinel

le šereha u vakerel, sar kajso lakero džives dičhol avri. „Sar avav khere andal e sikhľudí, hin man čino čir te kerel savoro sikhaviben u palis denašav la daha pro treningos. Tačarav pes, precirdav pes

he kerav vaj keci gymnasticko kotorora, u sar kerav sa, so kampol, mukav pes andro kheliben,“ phenel amenge e terňi mistriňa, savi khelel duj ori maj sako džives.

KAMAV TE AVEL MAŠKAR O NEKFEDER

Le khelibnaha dživel kavka, kaj lake aňi na avel upre, hoj kerel vareso buter. Pre late andro savoro dodikhen o trenera the o trenerki andal e sikhľudí MG Dance. Phučav latar či o trenera hine pre late zorale u e Laura vakerel, hoj aňi na. „Andre grupa amen hin lačhe trenera the trenerki, lendar ča jekh amendar kamel, kaj savoro te khelas igen mištes, perfekt-nones. Sar pes lake vareso na pačinel, ta amenge oda maj phenel u mušinas te khelel pale mištes. Ale man oda na cholarel, bo avav upre, hoj sako kheliben hino predal ma interesno u kamav te avel maškar o nekfeder,“ vakerel amenge e čhajori andal e trito berš andre sikhľudí. Te terdžol pre ladička, kana khelel avri, hin predal late pal e phari buči igen lačo čujišagos.

E daj e Veronika kivinel le šereha. Lačhes džanel, so andre lakeri čhajori hin, he avka phenel, kaj o kheliben hin jekh sera u e sikhľudí dujto. Pal lakere lava e Laurinka pes sikhavel mištes, u te bi kamelas andro kheliben te ačhel

dueder, mušinel pes te sikhavel mištes andre sikhľudí.

„Mištes mange hin, kaj e sikhľudí la Laura likerel u džal lake tel o vast, sar mušinel te džal he avreter pal o foros, vaj sar lake kampol te kerel individualno sikhaviben,“ phenel.

La Laurakere amala andal lakeri sikhľudí aňi na džanenas, hoj len hin maškar peste kajsi čhajori, hoj hiňi mistriňa pal cali luma. „Mire sikhľurdake-re čhavore na dažnenas, hoj džanav te khelel u ani nič na džanenas varesave sikhľade, savore ča dine o jakha avri,“ phenel le asabnaha e Laura, hoj lakere čhavore andal e sikhľudí la dikhle perše te khelel, sar len sas andre sikhľudí akcija. „Phenenas, hoj som lačhi u kaj mange likerel o vasta,“ lolila u pre lakero mujoro hin te dičhol, hoj hiňi savorestar lošali. U sar amare jakha zadikhle o medajla the o pohara, dičhol, kaj hiňi pre peskero kheliben barikaňi. „Hine mange kadaj savore upre pro šifonericis,“ phendžas e Laura u sikhada pro nekbareder poharis, so chudľa pro agor berš kije WADF World Dance Championship.

Pre kada has lakeri daj, e Veronika, buter pro šero niš e čaj. Nane pes so te čudalinel, pro šampionatos has o khelade pal cali luma. Maškar o bare favoritki has e čhajora andal e Rusiko. „Sar diklom, save čhajora hin la Laura pašal peste, ačifom andre dar. Phureder, bareder u džalas lendar baro respektos. Amari Laura has lendar cikneder the terneder,“ phenel u o paharis thovel pale paš o aver pohara, so chudľa.

Ta na ča o kheliben bi e Laura rado kerelas, ale, avka sar lakere trenera u trenerki, jekhvar bi rado the sikhavelas, sar avela bari. Jekvar bi kamelas khelibno sikhľudí u the sikhavel cikne čhaven te khelel. „Rado bi džavas pro nekbareder khelibnaskeri sikhľudí, varesavo čiros bi mek khelavas u palis bi kerdžomas paš o čhave trenerka, kada bi pes mange pačinelas,“ vakerel pal o peskero suno.

TE NANAŠAVEL SAVORO, SO ANDRE LATE HIN

E famelija pes likerel andre sovo-reste. La Laurakeri daj the o dad den savoro čiros andre late, bo džanen so andre lengeri čaj hin. „Imar buterval pes ačhila, kaj mušindžam pes te sthovel le lovenca, kaj te el pro khelibnutno viganos vaj pro topanki,“ phenel le hangoha, so nane lošalo. U phenel, hoj aňi na rachinel, keci ezera del avri pal o jekh berš pro

kheliben. „O viganos pašal o dešežera, o topanki lake kampol pro berš duj pari u jekh para mol jekh ezera the pandž šel koruni. U andre koda o kheliben pre calo berš mol ochto ezera. U kada mek nane savoro, o love das mek vaš o drom, so džal te khelel, the vaš o soviben, niš sar džas avri Ostravatar. Varesave love džan, sar lake kampol buter te sikhavel ča lake korkorake, niš sar džal verekaj avri te khelel,“ polokes dichinel. Akana len užaren o khelibena pal e cali republika, ale the avri andre Italčiko či Rusiko. „Oda sa hin ča pašal o love, nane amen řiko aver, ko bi amenge podiňa o vast. Šaj hin verekaste čudno, hoj hin o kheliben avka kuč, ale hino čačes kuč sar o tenis. Ta palis cali famelija mušinas pal kada te vakerel the pes te sthovel le lovenca u tiš amenge poden o vast amare phure dajora, vaš kada lenge igen palikerav,“ del duma e daj e Veronika u mek phenel,

hoj te bi pes arakelas varesavo sponzoris, so bi o kheliben la Laurake likerelas, elas bi bachtali.

„So hin nekfeder, hoj na mušinas te dodikhel pro chabenoro, e Laura džanel, so šaj chal, sar džal te khelel, u so na. Korkori peske kerel saste chabena the la želeninatar. Pal o kheliben, peske del varekana gulipen, ale savoro, so chal, hino sasto u hin la but chučeripen,“ ra-dišagoha vakerel u e čhajori kivinel le šereha, hoj čačo. „Me som pre savoro richtimen u džanav, kaj man užarel mek phari buči, o kheliben, e formacija u o multidance – oda hin, kaj pes ča na khelel vaj keci khelibena pal peste, ale tiš o jekhetano kheliben,“ vakerel amenge e terňi čhajori. Te kamav te avel profesionalno kheladi, ta mušnav te kerel sa kavka, sar kampol,“ zaphandel e Laura peskero vakeriben u me lake pačav, hoj sa jekhvar dochudela. ●

CENTRUM ROMŮ A SINTŮ V PRAZE

Text a foto: Muzeum romské kultury / Překlad do romštiny Eva Danišová

Muzeum romské kultury již druhým rokem rozšiřuje svoje pracoviště. Od roku 2018 je správcem dvou autentických míst spojených s holokaustem Romů a Sintů, památníků v Hodoníně u Kunštátu a v Letech u Písku. Vloni muzeum získalo pražskou vilu, ve které připravuje nové specializované pracoviště – Centrum Romů a Sintů.

Ve zrekonstruované vile v Dejvicích vznikne jedinečný prostor se zaměřením na dobu holokaustu Romů a Sintů, jejich hmotnou a duchovní kulturu, minulou i současnou. Vzniknout by tak mělo společenské a komunitní centrum, místo pro konání výstav, koncertů, besed, přednášek, edukačních programů pro školní děti a mládež, ale také prostor pro společné setkávání. Centrum chce otevřít debatu o vzájemném soužití a napomoci ke zlepšení postavení Romů ve společnosti a v neposlední řadě i k jejich emancipaci.

Celý projekt je v plné výši 44 625 000 Kč financován z Norských fondů 2014–2021 z kapitoly Lidská práva. Zprostředkovatelem dotace je Ministerstvo financí ČR, zahraničním partnerem projektu je The European Wergeland Centre, vzdělávací instituce z norského Osla.

Prvorepubliková vila na Velvarské ulici byla postavena v roce 1937 v romantizujícím pojetí s prvky funkcionalismu. Výstavní rodinný dům navrhli pro textilního podnikatele židovského původu Leo Františka Perutze architekti Arnošt Mühlstein a Victor Fürth. V posledních letech nebyla budova trvale obývaná, často však sloužila filmařům jako kulisa pro natáčení (například ve snímku Ženy v pokušení).

Projekt na rekonstrukci a adaptaci vily připravila architektonická kancelář Rujbr Architects, která v návrhu přistupuje s respektem k jejím historickým, architektonickým i stavebně-technickým hodnotám. Vila je i přes své stáří v dobrém technickém stavu a její vzhled zůstane téměř beze změn. Zásadním novým prvkem bude přístavba multifunkčního sálu se zasedací místností s kapacitou 50 osob a kavárnou. V půdním prostoru vznikne galerijní prostor. Významným zásahem bude také výtah, který zajistí bezbariérový přístup do objektu.

Stavební práce by podle plánovaného harmonogramu měly začít letos na podzim – přesný termín se však odvine od nezbytných stavebních povolení –

a trvat by měly dva roky, tedy do podzimu roku 2022.

Současně bude vznikat edukační program a plán akcí. Podobu a náplň vzdělávacích programů bude muzeum vytvářet v úzké spolupráci s The European Wergeland Centre, které se zaměřuje především na témata demokracie a lidských práv. V edukačních programech tak bude kladen důraz na toleranci, porozumění a sblížování kultur. Díky svému zaměření na holokaust Romů a Sintů bude mít pražské Centrum úzkou vazbu na nový památník Lety u Písku, Památník holokaustu Romů a Sintů v Čechách, jehož vítězný návrh by měl být znám letos v květnu.

Rozšíření působnosti Muzea romské kultury do hlavního města otevírá možnosti navázání užší spolupráce s romskými a proromskými organizacemi v Praze a blízkém okolí, pamětovými a kulturními institucemi. Pražské centrum také může napomoci zvýšení povědomí o celkové činnosti Muzea romské kultury i jeho dvou památníků. Pro veřejnost bude centrum s kompletním programem i vzdělávacími aktivitami otevřeno 1. března 2023.

V rámci spolupráce s Národním muzeem bude v létě roku 2022 zpří-

stupněna veřejnosti výstava výtvarného umění ze sbírek Muzea romské kultury v Letohrádku Kinských v Praze. Výstavy, které budou probíhat přímo ve výstavním prostoru centra, budou prezentovat širokou sbírku Muzea romské kultury. Aktuálně sbírka čítá přes 2800 sbírkových předmětů, které z kapacitních důvodů není možné prezentovat v hlavním sídle muzea v Brně. Výstavní plán pro pražské centrum začnou odborní pracovníci koncipovat v polovině roku 2020.

Projekt je naplánovaný na 48 měsíců a končí 29. února 2024 s další pětiletou udržitelností. Centrum ve své finální podobě poskytne sedm nových pracovních úvazků.

Ve čtvrtek 26. března měl být projekt Centra Romů a Sintů představen veřejnosti. Kvůli pandemii se prezentace i prohlídka vily odložily a uskuteční se v náhradním termínu. Veškeré informace o vývoji projektu a aktuálních událostech jsou návštěvníkům k dispozici na webových stránkách muzea na www.rommuz.cz.

O CENTRUMOS PERDAL O ROMA THE O SINTI PRAHATE

O tekstos the o fotki o Muzeumos pal romaňi kultura

O Muzeumos pal e romaňi kultura imar dujto berš buchľarel o than, pre savo kerel e buti. Le beršestar 2018 kerel spravcas pre duj autenticka thana, save hine phandle le holokaustoha savo has kerdo mujal o Roma the o Sinti. O bara Ma bister! andro Hodonín paš o Kunštatos the andro Lety paš o Piskos. Oka berš o muzeumos tiš chudľa baro rajkano kher (e vila), kaj kisitinel nevo špecializimen than perdal e buti, ela oda – Cetrumos perdal o Roma the o Sinti.

Andre prikerďi vila andro Dejvice avela jekh lacho than, kaj avela sa pal o holokaustos mujal o Roma the o Sinti. Lengeri čači the vodakeri kultura, čirlatuňi the aledivesengeri. Kampelas bi odoj te avel o komunitno centrumos, than kaj avena o vistavi, o koncerta, vakeribena, edukačna programi predal cikneder the bareder čhavore, no tiš than, kaj pen šaj o manuša dikhen. O centrumos kamel te phundravel e duma pal oda, sar jekhetanes šaj dživen paš pende o Roma the o manuša khatar e majorita, u sar te hazdel upre le Romengeri paťiv u lengeri emancipacija.

Jekhetaňa buťaha le Národno muzeumoha avla ľinaje andro berš 2022 phundradí predal savore manuša e vistava le vitvarno artoha khatar o sbírky/uprekidlípena, save ľikerel o Muzeumos pal e romaňi kultura. Akana hin andre sbírka buter sar 2 800 artikli, na den pen savore te thovel avri andro Muzeumos Bernate. O planos pre vistava andro Centrumos chudena te kerel o špecialisti imar andro jepaš berš 2020.

Calo projektos mola 44 625 000 koruni u o love upre dena o Norska fondi 2014 –2021 le lovendar perdal Manušengere čačipena. O love ľikerela o Ministerstvo financí ČR, o partneris andro projektos hin The European Wergeland Centre, oda hin e inštitucija perdal o sikhľuvipen khatar o norsko foros Oslo.

E vila pre Velvarsko ulica, savi has thodí upre mek sar has e peršo repubľika, kerde andro berš 1937. Hiňi ačhaďi andro romanticko štilos u tiš hin odoj funkcionalizmos. Kada šukar kher dine te kerel perdal o Leo František Perutze o architekta o Arnošt Mühlstein the o Victor Fürth. O Čhindo Perutze has tekstilno podňikatelis. Andre ala berša andre vila niho na bešelas, no phirenas odoj o filmara, te lenge kampelas ajse kulisi (šaj phenas pal o filmes Ženy v pokušení).

O projektos kije rekonštrukcija the adaptacija, te džal pal e vila, kisitinda architektonicko kancelarija Rujbr Architects, savi dikhel le rešpektoha pro

historicko, architektonicko the stavebno-technicko barvalípen. E vila hiňi andro lacho technicko stavos u avral dičhola avka sar akana. Jekh angluno nevipen avela, hoj avela kerdí nevi multifunkčno sala perdal penda manuša the e kavarňa. Upre tel o dachos ačhavena galerijno than. Bari stavba avela tiš o vitahos, savo kempel te kerel, te andre o manuša šaj džan bijal e barijera.

O projektos džala 48 čhon u o agor ela 29. 2. 2024 u palis kampela kada projektos mek pandž berš te ľikerel. O centrumos, sar avela phundrado, lela andre buti ehta manušen.

Čtvartkone 26. 3. kampelas o projektos pro Centrumos perdal o Roma the o Sinti te sikhavel savore manušenge. Vašoda, hoj hin akana e pandemija, ta oda na džal. Phundravena e vila andre aver terminos. Sa pal o projektos o manuša šaj rakhen pre webove seri, save hin le muzeumos www.rommuz.cz.

Z BRATISLAVY DO HELSINEK (A ZPĚT)

Jana Baudyšová / Foto: Archiv M. I. Ahonen

„Finsko mi někdy chybí – jeho baltské pobřeží, hluboké lesy a fungující stát, krásné sauny a skvělé lososové steaky. Ale nechybí mi tma, zima, šed' anebo osamělost,“ říká o životě na severu **Michaela Ištok Ahonen**, grafická designérka z Bratislavy.

Co to bylo za cestu, která vás zavedla z Bratislavy do Helsinek?

Byla to dost spletitá cesta, ale ve zkratce – dlouhé roky jsem měla internetového kamaráda Ilkka z Finska, který mi o své zemi hodně vyprávěl. Jednou v létě jsem pak byla s kamarádkami v estonském Tallinu na letní škole malby. A rozhodly jsme se, že když už tam jsme, podíváme se i do Finska. Byla to krásná, dvouhodinová plavba trajektem.

Potkala jste se tam s Ilkkem?

Potkala, konečně jsme se viděli naživo. Také jsem přes Couchsurfing navázala kontakt s jistým Esem. A ten se nakonec stal mým manželem – prožili jsme spolu, a s naším psem, ve Finsku sedm let, adoptovali jsme si tam kocoura a narodila se nám tam dcera. Nedávno jsme se přesunuli zpátky na Slovensko, protože jsme měli plné zuby šedivého počasí.

Vážně kvůli počasí?

Nejenom. Už dlouho jsme si říkali, že

to jednou uděláme. Katalyzátorem bylo narození dcerky, protože manželova rodina od nás žila 600 kilometrů daleko a ta moje ještě jednou tolik. Byli jsme v Helsinkách v podstatě sami, v maličkém bytě s vysokým nájmem. A tak jsme zvažovali, kam se přesunout, pořídit si konečně vlastní bydlení a zařídit se víc natrvalo.

A zvítězilo Slovensko.

Zvítězilo, protože i když má svoje mouchy, je tu každodenní život pro nás přece jen příjemnější. Počasí je lepší, máme tu kamarády a rodinu, dobře se odtud kamkoliv cestuje. Finsko mi někdy chybí – jeho baltské pobřeží, hluboké lesy a fungující stát, krásné sauny a skvělé lososové steaky. Ale nechybí mi tma, zima, šed' anebo osamělost, kterou jsme oba často cítili. Na jaře se ale pojedeme na finskou rodinu a kamarády podívat.

Kde se vzala vaše láska k výtvarnu?

Popravdě, vlastně ani nevím. Odmalička jsem byla vizuální typ, moje první slovo

prý bylo „čeče“, které jsem vyslovila při pohledu na květiny u babičky na okně. Rodiče mě v kreslení podporovali. Skoro 11 let jsem chodila na výtvarné kurzy k akademické malířce Soně Herényové, navštěvovala jsem keramický kroužek a později šla studovat grafický design na vysokou školu. V podstatě asi kromě kreslení a designování a práce s jazykem nic jiného dělat neumím, takže jsem vděčná, že se tím mohu živit.

Věřím, že je to pestrá práce. Jakým tématům jste se už profesně věnovala?

Za těch skoro devět let práce v tomhle oboru jsem už vyzkoušela všelicos. Pracovala jsem na memech a infografikách pro Very Finnish Problems (pozn. red. značka s dosahem 10 milionů lidí měsíčně), na vizuálních identitách a logách pro menší i větší klienty z různých oblastí, ilustrovala jsem a připravovala design brožury pro Supercell, což je jedno z největších herních studií ve Finsku.

Některé vaše projekty směřovaly i ke vzdělávacím oblastem...

Pracovala jsem třeba na projektech pro porodní asistentky v rozvojových zemích, ilustrovala jsem park Poloniny pro slovenské The Žurnál, navrhovala design série infografik pro finský Microsoft, pracovala jsem na několika vzdělávacích hrách pro finské ministerstvo školství, dělala jsem identitu a nálepky pro britskou značku doplňků výživy pro psy. Designovala jsem všechno na Helsinkí Drink Festival a mými plakáty bylo polepené celé helsinské metro. Takže je to taková všehochuť, většinou zajímavá a na tvorbu zábavná.

Dá se říct, že je v tom všem něco, čemu se věnujete nejraději?

Ráda pracuji na ilustracích, enviromentálních a zvířecích tématech a stejně tak ráda dělám loga a vizuální identity.

Tématu svobody zvířat jste se vlastně už také věnovala.

Ano, od gymnázia jsem byla dobrovolnicí a později i zaměstnankyní v bratislavské pobočce Svobody zvířat, také jsem jim redesignovala web. Od malíčka jsem byla velká milovnice zvířat, měla jsem rybičky, křečky, činčilu, chameleona, vždy jsme měli psy, babička slepice... Na zvířatech mi záleží a chtěla jsem být nápomocná. Ve Svobodě zvířat jsem se mohla realizovat.

Ilustrovala jste také obálku knížky romské autorky Judity Horváthové. Jak se to přihodilo?

Poslala jsem do nakladatelství Kher email, že pokud by chtěli pomoci s něčím

z oblasti designu, ráda se zapojím. Dlouho se nic nedělo, ale potom se mi ozvali zpět, že pro mě mají knihu, která potřebuje obálku. A jak se říká, klaplo to.

Bylo to vaše první setkání s romskou literaturou?

Úplně poprvé to nebylo. Před touto knihou jsem četla knížku krátkých povídek od jednoho romského autora, na jehož jméno si bohužel nedokážu vzpomenout, a občas jsem četla od romských autorů publicistiku a blogy. Ale v žánru „červené knihovny“ to moje první zkušenost s romskou autorkou byla.

Sama máte částečně romský původ.

Za svobodna jsem se jmenovala Ištoková, což, jak jsem zjistila až časem, je typicky romské příjmení nacházející se hlavně na slovenském jihovýchodě. Dlouho jsem o svých částečně romských kořenech nevěděla, ale pak jsem si dala dvě a dvě dohromady... V rodině mého dědy, ve vesničce na Horním Pováží, měli kapelu, která chodila hrát na svatby a pohřby. Děda neznal noty, ale dokonale ovládal hru na akordeon, všichni byli tmaví, měli tmavé vlasy i oči, plus to příjmení...

Co pro vás takový objev znamenal?

Chvilí jsem toto „odhalení“ zpracovávala, ale zároveň mě nadchlo, protože mi to otevřelo nové obzory. Tématem to pro mě je, protože i když by do mě asi nikdo neřekl, že jsem částečná Romka, empaticky vnímám, co se romské minoritě děje, jak se o nich píše, jaké má nebo nemá problémy... Sleduji to a přemýšlím, kde a jak časem pomoci.

Sledovala jste dění před parlamentními volbami na Slovensku?

Sledovala a bylo mi z toho těžko. Lidé jsou absolutně nepoučitelní a mám pocit, že mnozí i nevzdělaní o základních věcech a o naší vlastní historii. Rozumím rozčarování z bahna, do kterého nás dostal Fico a další, ale opravdu si nemyslím, že náckové jako Kotleba by mohli být rozumným řešením jakýchkoliv problémů v této zemi.

Jak je to vlastně s Romy ve Finsku?

Říká se jim tam pěkně nekorektně „mustalaiset“, což znamená „černí“, nebo „Romanit“, což už je lepší a znamená to prostě „Romové“. Dají se snadno poznat, mají oblečení, jaké jsem ještě nikde neviděla. Prý hlavně ženy, když se tak obléknou, do blůzky a široké sukně, už se nikdy nemohou oblékat jinak. Kromě „finských“ Romů jsou v zemi přistěhovalci asi nejvíce z Rumunska, kteří navzdory výborně fungujícímu sociálnímu státu organizovaně žebrají. To je podobné i v dalších severských zemích.

Kromě výtvarného máte také cit pro psaní – máte s tím nějaké plány?

Děkuji za kompliment. Asi bych se psaní měla nějak víc a systematictěji věnovat, ale nevím, jak se k tomu přinutit. Už dlouho mám v plánu – v hlavě a ve skicáku – že bych se pustila do ilustrování a napsání knížek o pejscích pro děti, chtěla bych také napsat něco o Finsku. Tento rok se snad už něco z toho povede!

•

MICHAELA IŠTOK AHONEN (1989)

pochází z Bratislavy. Vystudovala grafický design na Prague College a Universitě v britském Hertfordshire, 11 let byla studentkou akademické malířky Soni Herenyiové. K jejím klientům patří nadnárodní firmy i organizace zabývající se edukační nebo charitativní činností.

KAM DOSKÁČE PTÁČE Z GHETTA

Alena Scheinostová / Foto: Kamila Zlatušková

Dvacátým osmým, závěrečným dílem se uzavřela dokumentární série Ptáčata – časosběrný seriál Kamily Zlatuškové, který deset let doprovázel dětství a dospívání skupiny dětí z brněnského ghetta.

Česká televize na počátku roku odvysílala závěrečných bilančních šest dílů, ve kterých se tvůrčí tým ohlíží s některými protagonisty seriálu za společně strávenou dekádu. Napříště jsou všechny tři řady seriálu dostupné v internetovém archivu ČT.

Sedmnáct „ptáčat“ svedla roku 2009 do jedné třídy brněnské Základní školy Merhautova petice rodičů, kteří si nepřáli, aby se jejich děti učily společně s Romy. V „béčku“ na „Merhautce“ s nimi zasedl do lavice také kluk z Ukrajiny nebo „bílé“ děti z chudých rodin. Co začalo jako „ztížené startovní podmínky“, rozhodla se však zvrátit k dobrému paní učitelka Jarmila Zobačová – speciální pedagožka se silným vztahem k Romům a romštině – a jako svědkyni a „kronikářku“ svého snažení přizvala svou dceru, dokumentaristku Kamilu Zlatuškovou. „Chtěli jsme ukázat, že situace je složitá, realita má více vrstev a že většina z nás je ve vleku předsudků,“ popsala kdesi režisérka. Intenzivní – a také vysoce nadstandardní – práce s dětmi i jejich rodinami poskytla pro dokumentární sérii mimořádně pestrý materiál, ale především dala „ptáčatům“ vynikající

průpravu, aby se zorientovala ve světě kolem a začlenila se do života.

Ohlédněme se nejprve za díly první a druhé série, které vyvolaly poměrně živou odezvu. Na jednu stranu zfilmované osudy těchto žáků prvního a následně druhého stupně získaly prestižní ocenění,

jako Cenu Gypsy spirit za počin roku 2010, nebo nominace, jako na European Civis Media Prize za rok 2011. Druhou jmenovanou cenu uděluje německojazyčná nadace Civis za mediální počiny,

které přispívají k integraci menšin. Na Islandu pak dokonce údajně používají seriál Ptáčata jako instruktážní materiál pro adoptivní rodiče romských dětí. A naopak, filmaři mají na kontě – nepřekvapivě, bohužel – i odezvy typu „tak vy točíte o budoucích prostitutkách a zlodějích“ anebo „tak kolik už jich je v kriminále“ (prozradím pointu: nikdo).

První dvě série divácky těžily nejen ze samotného námětu či žánru, který sami autoři označili jako docusoap, tedy dokument, který zaznamenává příběhy určité skupiny lidí a sestřihán je pak jako svého druhu „telenovela“. Děti filmaři dále uváděli do zajímavých prostředí: na školu v přírodě, na neonacistickou demonstraci, do studia ČT, do chanovského ghetta nebo k moři, anebo s nimi řešili situace a témata, ke kterým by se jinak možná nedostaly: „dětské volby“ do parlamentu nebo první pomoc při skutečné autonehodě. Profesionálně natočený materiál doplňovaly záznamy, které na ruční kamery pořizovaly děti samotné. Tím zase divák dostal možnost nahlédnout přímo do třídního kolektivu anebo do soukromí rodin z brněnského Bronxu. To byla mimochodem výrazná „přidaná

hodnota“, protože televizní národ tak mohl vidět, že rodina z ghetta nerovná se automaticky životní ztroskotanec na dávkách či drogách.

Tato několikanásobná atraktivita současné třetí, poslední série chybí. Děti odrostly, stojí na prahu dospělosti a už to nejsou ti „roztomilí rošťáci“, kteří svou emotivní bezprostředností baví i sami o sobě (kdo by mohl zapomenout na jejich legendární hlášky z prvních sérií jako „vidíš nějaký slzy?“ nebo „všichni jsme cigáni“?!). Tvůrčí tým už je nedoprovází den za dnem a nepodílí se na jejich formačním programu. Ani nepřesvědčil k natáčení kompletní někdejší třídu, protože mnozí z „ptáčat“ už chtějí tuto část své osobní historie překročit, nechat ji za sebou, emancipovat se od nálepky „dítěte z ghetta“.

Kamila Zlatušková se spolupracovníky tak vlastně nenatočila „Ptáčata 3“, ale samostatnou šestidílnou sérii, která na předchozí dvě navazuje, vrací se k řadě momentů ze starších dílů, používá i některé osvědčené metody jako právě vlastní kamerové záběry protagonistů – avšak funguje i jako svébytná výpověď o tom, jak v uplynulých deseti letech žilo v České republice několik mladých lidí se stejnou zkušeností a s podobným zázemím. Spíše než dokument „o dětech z ghetta“ tak před námi stojí určitá generační výpověď, která má mnohem širší souvislosti a přesah.

V šesti přibližně půlhodinových dílech bilancují své dospívání Janek s Váňou, Patrik, Růženka, Jana a Míša, nazpět se dívá paní učitelka Jarmila s kolegou Jakubem a k nim přidávají svůj souhrn sama režisérka a další spolupracovníci a členové tvůrčího týmu. Jednotlivé protagonisty dnes vidíme jako „mluvící hlavy“ – tedy v záběrech, kde hodnotí období „Ptáčat“ a zamýšlejí se nad svou budoucností i nad některými filozofičtějšími otázkami. Dostaneme se však s nimi i na místa, kde se pohybují a potýkají se životem aktuálně, a připomínáme si staré záběry, kterými se pro diváka stalo to které dítě pověstným. V každém dílu se pak autoři snaží vyklenout osu od dětských snů až po jejich naplnění (či také zklamání) v současnosti.

Patrik se v „dětských“ dílech ukazoval jako dominantní a silně impulzivní cvalík, kterého „bavily bitky“ a bál se, že jednou kvůli své těžko zvladatelné agresivitě skončí ve vězení. Miloval plastové bouchačky a nic si nenechal líbit. Na druhou

stranu až dojímal jeho smysl pro spravedlnost; a jeho spontánní nasazení při záchraně života účastníka autonehody bezesporu zahanbilo i mnohé dospělé diváky. V současné sérii nicméně najednou potkáváme až překvapivě vyspělého mladého muže, který žije s matkou v Anglii, hovoří plynule anglicky, navštěvuje kurzy pro instalatéry a přeje si hlavně v klidu se usadit a založit rodinu. Byla to konfrontace s britskými pouličními gangy, které „každou chvíli někoho probodávají“, co Patrikovi připomnělo jeho dětské obavy a drží ho na správné cestě? Kontrast školáka „Pati“ a jeho takřka dospělého já je tak působivý, že z tohoto dílu činí asi nejsilnější část nové série.

V nejmenším to ale neznamená, že by ostatních pět dílů nestálo za zhlédnutí. Janě, u které se zastavuje hned následující část, věnovala Zlatušková v minulých letech asi nejsoustředěnější pozornost. Kromě Ptáčat o ní a její poruše učení natočila krátký dokument Dávej pozor (2012) a stala se také její křestní kmotrou. „Teď už ten dábel půjde pryč,“ vysvětluje malá Jana, co křest znamená. I u ní se zdá, že se toto dětské proroctví splnilo a špatné věci se jí vyhýbají. Scéna překvapivého setkání s rodnou sestrou – Jana je adoptovaná – jako dárek k patnáctým narozeninám tlačí slzy do očí. A s respektem je podána i Janina životní volba splnit si – navzdory snaze vynaložené na její vzdělávání – přání z dětství a stát se maminkou. Janina synka před kamerou pokřtí známý římskokatolický kněz P. Jiří Rous, „romský farář“ ze Zábřovic, který se romským věřícím s láskou a pochopením věnuje po celý svůj profesní život.

Křesťanská víra ostatně hraje velkou roli v životě řady protagonistů i v seriálu samotném. Míša, která se o „svůj“ díl třetí

řady dělí s budoucí kadeřnicí Růženou, je členkou sboru Armády spásy a několik let navštěvovala křesťanskou školu, která v ní, zdá se, upevnila její cílevědomost a řád. Míša studuje zdravotní školu. A „strašně věřící“ je podle svých slov i Alena, která snad jako jediná prochází v době natáčení nepříliš šťastným obdobím. Ne ovšem vlastní vinou: Alena se stala obětí znásilnění. S Váňou se setkáváme jako s nadějným sportovcem a studentem gymnázia (a stále chce být „architektem“, jako když byl malý), Janek v závěru „své“ části slaví zásnuby.

V posledním dílu se za „ptáčaty“ ohlíží jejich vychovatelé a dokumentaristický tým. Hlavní hrdinka – paní učitelka Jarmila, dnes už důchodkyně, se netají tím, jak nesmírně ji roky s těmito dětmi obdarovaly. Divák jí nemůže než přitakat, když měl ve třech desítkách dílů příležitost přihlížet, jak jednoznačné výsledky její úsilí mělo a nadále má. Nikdo z dětí se v životě zcela neztratil, žáci, kteří začínali s puncem „socky z ghetta“, zakládají rodiny, pracují v neoddiskutovatelně prospěšných profesích, studují. A především, vyrostli z nich dobří lidé.

Kamila Zlatušková kdesi prozradila ambici, aby Ptáčata pohnula českým vzdělávacím systémem. Řešení, které nabídla, je – obávám se – prozatím ne realizovatelné, protože na jeho úspěchu se v tomto případě podílela především Jarmila Zobačová svou citlivostí, profesionalitou, charismatem a mimořádným osobním nasazením. A to nelze najít u každého. Seriál ale připomněl a nasvítit ve vysokém kontrastu to, co je tak banální, až na to šmahem zapomínáme: chceme-li mít hodné, vzdělané, ohleduplné a motivované děti, musíme se jim věnovat. S pochopením a láskou. A to za nás žádný systém sám nezařídí.

ZAJÍMÁ VÁS HISTORIE, MÁTE RÁDI PŘÍBĚHY?

POSLECHNĚTE SI VYPRÁVĚNÍ PAMĚTNÍKŮ

WWW.PAMETROMU.CZ

Unikátní sbírka rozhovorů přibližuje méně známou stránku historie naší společnosti, historii Romů.

Projekt Paměť Romů realizuje ROMEA, o. p. s., za finanční podpory Bader Philanthropies, Inc.

